

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Eva Acman

Percepcija ženskosti različnih generacij žensk
v Zgornji Savinjski dolini

Diplomsko delo

Ljubljana, 2021

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Eva Acman

Percepcija ženskosti različnih generacij žensk
v Zgornji Savinjski dolini

Diplomsko delo

Mentorica: prof. dr. Vesna Leskošek

Ljubljana, 2021

Iskreno se zahvaljujem mentorici Vesni Leskošek za njeno zanesljivost, odzivnost in strokovne usmeritve.

Zahvaljujem se tudi vsem mojim za podporo in svobodo.

POVZETEK

Naslov: Percepcija ženskosti različnih generacij žensk v Zgornji Savinjski dolini

Spolne vloge v veliki meri usmerjajo naše življenje ter oblikujejo naše odločitve, čeprav se tega največkrat niti ne zavedamo in jih jemljemo za samoumevne. Percepcijo ženskosti v Zgornji Savinjski dolini sem raziskovala z vidika devetih žensk, pripadnic mlajše, srednje in starejše generacije. V Zgornji Savinjski dolini, ki je pretežno ruralno okolje, so pričakovanja do žensk tesno prepletena s tradicionalno vlogo ženske. Od žensk se pričakuje predvsem, da imajo družino in zanjo skrbijo. Neenakost med spoloma je izrazita pri delitvi dela v družini, kjer ženske v večini prevzamejo odgovornost za skrbstveno vlogo in gospodinjstva opravila, med tem ko je vključevanje moških razumljeno kot pomoč ženski. In prav družina je tista, ki ima najpomembnejšo vlogo pri ohranjanju tradicionalnih spolnih vlog. Ženske so prenesle vzorce iz primarne družine in ponotranjile sporočila, ki so jih dobivale kot deklice. Pripadnice srednje in starejše generacije tako vlogo ženske razumejo predvsem v sklopu družine, medtem ko se mlajša generacija osredotoča na individualne vrednote. Pri pripadnicah mlajše generacije tako opažam spremembe v stališčih, vendar se mlade ženske zaradi odstopanja od pričakovanj soočajo z neodobravanjem družbe. Menim, da si moramo prizadevati ne le za enakopravnost ženske v družbi, temveč tudi za notranjo svobodo ženske, za njeno zmožnost, da odvrže nalepke in vloge, vsiljene s strani družbe. Za ta korak pa je potrebno najprej raziskati, katere nalepke in identitete to sploh so. Potrebno je spodbuditi družbeni diskurz o spolnih vlogah v Zgornji Savinjski dolini, ki bi prispeval k večji enakosti med spoloma. Verjamem, da imamo vsi pravico razvijati svoje potenciale, brez omejevanja in trpanja v normativne okvire.

Ključne besede: ženskost, Zgornja Savinjska dolina, spolne vloge, domače delo

ABSTRACT

Title: Perception of femininity of different generations of women in Upper Savinja region

Gender roles navigate our lives and affect our decisions without our realisation, because we consider them as self-evident. I researched the perception of femininity in Upper Savinja region with nine women of different generations. In Upper Savinja region, which is predominantly rural setting, are expectations of women still substantially linked to traditional role of women. Gender inequality manifests itself especially when it comes to division of work in families. Women perform majority of childcare and domestic work, while men's participation is understood as helping women. We can conclude, that family has the most important part in maintenance of traditional gender roles. Women integrated patterns from primary family and internalised messages which they have been receiving at young age. Therefore women of middle and older generation perceive femininity mostly in context of family, while women of young generation focus on more individual values. The process of social change is already visible, however women, which don't meet social standards, often face social disapproval. I believe, that we should endeavour not only for gender equality, but also for women's freedom and ability to reject roles and identities in which society forces her. But first, we have to acknowledge, which those roles and identities are. It's necessary to encourage social discourse about gender roles in Upper Savinja region, that would contribute to greater gender equality. I believe we all have the right to develop our potentials without the burdens and limitations of normative frames.

Key words: femininity, Upper Savinja region, gender roles, house work

Kazalo vsebine

1 TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1 SPOL.....	1
1.1.1 BIOLOŠKI IN DRUŽBENI SPOL.....	2
1.1.2 SPOLNA IDENTITETA.....	3
1.1.3 SPOLNI IZRAZ.....	4
1.1.4 SPOLNE VLOGE.....	6
1.2. DRUŽBENA KONSTRUKCIJA ŽENSKOSTI.....	7
1.3. PONOTRANJENJE DRUŽBENO KONSTRUIRANIH RAZLIK MED SPOLOMA	10
1.3.1 SPOLNI STEREOTIPI IN PREDSDODKI.....	10
1.3.2 DELITEV DELA PO SPOLU.....	12
1.3.3 STARŠEVSKI DOPUST.....	14
1.4 ENAKOST SPOLOV IN OSVOBOJENJE ŽENSK.....	15
2 PROBLEM.....	17
3 METODOLOGIJA.....	18
3.1 VRSTA RAZISKAVE.....	18
3. 2. RAZISKOVALNI INSTRUMENT IN VIRI PODATKOV.....	18
3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE.....	18
3.4 ZBIRANJE PODATKOV.....	19
3. 5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV.....	19
4 REZULTATI.....	22
4. 1. DRUŽBENA KONSTRUKCIJA ŽENSKOSTI.....	22
4.1.1 PRIČAKOVANJA DO ŽENSK V ZGORNJI SAVINJSKI DOLINI.....	22
4. 1. 2. DRUŽBENE NORME.....	22
4. 1. 3 ŽENSKOST V RURALNEM OKOLJU.....	24
4. 1. 4 DOJEMANJE DRUŽBENIH NORM IN PRIČAKOVANJ.....	24
4. 2. OSEBNI VIDIKI ŽENSKOSTI.....	24
4. 2. 1 ZNAČILNOSTI »IDEALNE« ŽENSK.....	24
4. 2. 2 LASTNE VREDNOTE.....	25
4. 2. 3 NEGATIVNI IN POZITIVNI VIDIKI ŽENSKOSTI.....	25
4. 3. VLOGE IN NALOGE V DRUŽBI IN DRUŽINI.....	27

4. 3. 1 POISTOVETENJE Z VLOGAMI	27
4. 3. 2 DELITEV DOMAČEGA DELA	28
4. 3. 3 STARŠEVSTVO.....	29
4. 3. 4 ŽENSKÉ IN POKLICI.....	30
4. 3. 5 DISKRIMINACIJA NA PODLAGI SPOLA	30
4. 3. 6 SPREMEMBE K OSVOBODITVI ŽENSK.....	31
4. 4 VLOGA PRIMARNE DRUŽINE PRI REPRODUCIRANJU SPOLNIH VLOG	32
4. 4. 1 VLOGE V PRIMARNI DRUŽINI	32
4. 4. 2 SPOROČILA.....	33
4. 4. 3 PONOTRANJENJE SPOLNIH VLOG IN PRENOS VZORCEV IZ PRIMARNE DRUŽINE	34
4. 4. 4 OBLIKOVANJE ŽIVLJENJSKIH ODLOČITEV	36
5 RAZPRAVA	39
6 SKLEPI	44
7 PREDLOGI	46
8 UPORABLJENA LITERATURA	48
9 PRILOGE	51
9.1 VPRAŠALNIK.....	51
9.2 ZAPISI INTERVJUJEV	52
9. 3 KODIRNI LISTI	56
9. 3. 1 ODPRTO KODIRANJE INTERVJUJA B	56
9. 3. 2 OSNO KODIRANJE INTERVJUJA B	66
9. 3. 3 ODNOSNO KODIRANJE	69

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 SPOL

Spol je ena bistvenih kategorij, ki v veliki meri usmerja naše življenje, če se tega zavedamo ali ne. To izpostavljajo tudi številne avtorice in avtorji. Na primer Jogan (2014) meni, da je razlikovanje po spolu eno od bistvenih za posameznika in družbo. Tudi Gramc, Grm in Koletnik (2015) se strinjajo, da je razumevanje tako bistvenega koncepta, kot je spol izrednega pomena, saj je temelj osebnega identificiranja in samouresničevanja.

Čeprav je koncept spola precej raziskana in obravnavana tema, ga je težko jasno opredeliti. Številni avtorji in avtorice ga pojasnjujejo kot družbeno konstrukcijo, strukturo, družbeni proizvod ipd. Na primer Scott (1986) meni, da je spol družbeni proizvod idej o primernih vlogah moških in žensk. Podobnega mnenja je tudi Bourdieu (2010), ki spol označi kot eno najtrdnjših in najvztrajnejših struktur, ki jo dojemamo in sprejemamo kot nekaj naravnega. Torej je tako ukoreninjen v našo kulturo, da ga imamo za samoumevnega. Če govorimo o spolu kot o družbeni strukturi, ni odveč izpostaviti, da družbene strukture izoblikuje človeško ravnanje (Giddens, 1989). To pomeni, da spol predstavlja okvir delovanja posameznikov, a je po drugi strani ustvarjen ravno z delovanjem teh posameznikov, z njihovim vedenjem v določenih situacijah in okoliščinah (Antič Gaber idr., 2015). Če vzamemo za primer ženske in britje nog. Pripadnost ženskemu spolu torej v naši kulturi določa, da je britje nog zaželeno, družbeno sprejemljivo, skoraj obvezno. In hkrati se takšno prepričanje oblikuje ravno na podlagi tega, da si večina žensk brije noge.

Spol je torej kompleksen pojem in nima enotne definicije, vendar nam njegovo raziskovanje in razumevanje olajša delitev na biološki (angl. sex) in družbeni spol (angl. gender). Po Haralambos in Holborn (1999), je bil prvi, ki je začel s tem ločevanjem, ameriški psihoanalitik dr. Robert Stoller, leta 1968. To delitev pa uporabljajo številne pomembne avtorice. Mnogi avtorji in avtorice v kontekstu spola obravnavajo še spolno identiteto, spolni izraz in spolne vloge (Gramc, Grm in Koletnik, 2015).

1.1.1 BIOLOŠKI IN DRUŽBENI SPOL

Biološki spol je tisti, ki je osebi pripisan ob rojstvu in se nanaša na človekovo anatomijo, spolne organe, raven hormonov, spolnih žlez in kromosomov. Na podlagi teh bioloških lastnosti deli ljudi na moške in ženske (Gramc, Grm in Koletnik, 2015). Biološki spol enako opredeli tudi Fausto-Sterling (2014), in pojasni, da novorojenčke razvrščajo na moški in ženski spol, na podlagi kromosomskega in hormonskega stanja ter na podlagi zunanjih in notranjih spolnih organov.

Po trenutni zakonodaji opredeljujemo spol kot binarno kategorijo. To pomeni, da razlikujemo le ženski in moški spol. Ob tem je treba upoštevati, da se nekateri posamezniki in posameznice ne identificirajo z nobeno od teh dveh kategorij (Antič Gaber idr., 2018). Podobno kot Gramc, Grm in Koletnik (2015) ter Fausto-Sterling (2014), tudi Antič Gaber in druge (2018) dalje pojasnijo, da se ob rojstvu biološki spol opredeli na podlagi spolnih organov in sekundarnih spolnih znakov. In nadaljujejo, da se glede na ob rojstvu določen spol, preko vzgoje in socializacije naučimo ravnati v skladu z družbeno določenimi normami. Na tem mestu pa že govorimo o družbenem spolu.

V primerjavi z biološkim spolom, družbeni spol velja za bolj neoprijemljiv pojem. Pri slednjem je pomembno, kako dojemamo sami sebe, kako nas vidijo drugi, kakšen status imamo v družbi in podobno (Fausto-Sterling, 2014). Podobno Spade in Valentine (2008) opišeta, da družbeni spol zajema pomene, prakse in odnose do ženskosti in moškosti. Pojmovanje družbenega spola se tako razlikuje ne le od kulture do kulture, temveč že od posameznice do posameznice. Kot utemeljijo Gramc, Grm in Koletnik (2015), je družbeni spol osnovan tako na družbenih in kulturnih vsebinah, kot tudi na osnovi posameznikovih doživljanj, občutkov in potreb. Enako meni že Stoller (1968), ki trdi, da ima družbeni spol tako psihološke, kot kulturne konotacije. Torej dojemanje spola ni odvisno samo od kulturne opredelitve, temveč tudi od posameznikovega notranjega doživljanja. Stoller (1968) še doda, da če sta prava izraza za biološki spol »moški« in »ženska«, sta ustrezni poimenovanji v kontekstu družbenega spola »moškost« in »ženskost«. Zadnja dva pa sta lahko precej neodvisna od biološkega spola.

1.1.2 SPOLNA IDENTITETA

Kuhar (2001) spolno identiteto razlaga kot del posameznikove identitete, ki predstavlja niz predstav, ki jih ima o sebi kot pripadnik ali pripadnica moškega ali ženskega spola. Podobno Antič Gaber in druge (2018) spolno identiteto pojasnijo kot notranje in osebno doživljanje lastnega spola. Če govorimo o ženskah, gre torej za to, kako posameznice same sebe dojemajo kot ženske oz. kakšna je njihova percepcija ženskosti. Dojemanje samega sebe v spolu, oziroma spolna identiteta se po Gramc, Grm in Koletnik (2015) oblikuje preko identifikacije s spolom in socializacije.

Po Parsons (1956), delimo socializacijo na primarno in sekundarno. Primarna se odvija v zgodnjem otroštvu in predvsem v družini, medtem ko do sekundarne socializacije prihaja v kasnejših letih, ko je družina manj vpletena in večji vpliv predstavljajo drugi dejavniki (kot na primer vrstniška skupina in šola). Socializacija vključuje dva temeljna procesa, to sta ponotranjenje družbene kulture in strukturiranje osebnosti. V procesu socializacije tako posamezniki in posameznice privzemajo družbeno kulturo (pričakovanja, norme, vrednote, načine obnašanja itd.) ter hkrati izoblikujejo svojo lastno identiteto, katere pomemben del je tudi spolna identiteta. Ali na kratko, Spade in Valentine (2008) socializacijo razumeta kot proces učenja članov družbe o njenih vrednotah, normah in utečenih praksah. Haralambos in Holborn (1999) pojasnita, da je socializacija proces, v katerem se posamezniki naučijo kulture svoje družbe. Enako kot Parsons opredelita, da primarna socializacija poteka v otroštvu, navadno v okviru družine. Takrat se otrok uči jezika in temeljnih vedenjskih vzorcev (tudi spolnih vlog) svoje družbe. In sicer preko posnemanja zgledov, ter z odzivanjem na odobravanje ali neodobravanje staršev ali pomembnih drugih. Dalje Haralambos in Holborn (1999) poudarita, da socializacija ni omejena na otroštvo, temveč traja vse življenje.

Oakley (2000) pa raziskuje socializacijo spolne vloge in ugotavlja, da se vedenje fantov in deklet v glavnem oblikuje na štiri načine. In sicer:

1. Preko manipulacije. Ko matere na primer posvečajo več pozornosti dekličinim lasem in oblekam).
2. Preko usmerjanja. Na primer k različnim igračam. Fantom se običajno daje igrače, ki spodbujajo bolj praktično, logično in agresivno vedenje (puške, kocke ipd.). Medtem pa se deklice spodbuja, da z igro vadijo svoje pričakovane odrasle vloge kot matere in gospodinje (npr. s punčkami, miniaturnimi gospodinjski pripomočki ipd.).

3. Preko verbalnega apeliranja, ki vodi otroke do tega, da se identificirajo s svojim spolom in posnemajo odrasle istega spola (izjave kot npr. »Ti si pridna punčka«).
4. Preko izpostavljanja različnim aktivnostim. Deklice na primer bolj spodbujajo, da pomagajo pri gospodinjskih opravilih.

Omenjeni avtorji in avtorice izpostavljajo, da kultura v veliki meri določa, kako pripadnice in pripadniki družbe razmišljajo in čutijo, usmerja njihovo delovanje in določa njihov pogled na življenje. Haralambos in Holborn (1999) pa še poudarita, da člani družbe navadno svojo kulturo dojemajo kot samoumevno. Torej je postala del njih do takšne mere, da se pogosto ne zavedajo njenega obstoja. Enako problematiko izpostavita tudi Spade in Valentine (2008), ki trdita, da se mnogi nikoli ne vprašajo, katera prepričanja o spolu so ponotranjili. Tudi Leskošek (2002) poudari, da za razumevanje spolnih razlik ni pomembno samo to, kako spol razume določena kultura, temveč tudi to, kako ljudje znotraj te kulture mislijo sami o sebi, oz. kako dojemajo svojo identiteto. Torej je naše lastno dojemaje spolne identitete še kako pomembno, saj v veliki meri oblikuje naše življenje, naše odločitve, dožemanje naših sposobnosti in omejitev ter tudi to, kako se kažemo drugim. Navzven pa dožemanje svoje spolne identitete kažemo s spolnim izrazom.

1.1.3 SPOLNI IZRAZ

Po Gramc, Grm in Koletnik (2015) spolni izraz zajema vse vidne, zunanje predstavitve osebne spolne identitete. Izražamo ga z oblačili, ličili, frizuro, (ne)britjem, telesno držo in mimiko ter vedenjem v javnih in zasebnih družbenih okoljih. Lahko odseva ujemanje ali pa neujemanje s spolom pripisanim ob rojstvu. Na primer pri transseksualnih osebah se njihova spolna identiteta razlikuje od spola, ki jim je bil pripisan ob rojstvu.

Fausto Sterling (2014) meni, da se v spol naredimo z dejanji, ki jih naša družba pripisuje ženski ali moškemu in šele ponavljanje teh dejanj iz nas naredi žensko ali moškega. O tem pišeta že Kessler in McKenna (1979), ki menita, da obstajajo štirje procesi, po katerih se ljudje odločijo, katerega spola je druga oseba. Kot bistvene točke dodelitve k spoloma opredelita:

1. vsebino in način govora,
2. javni fizični videz osebe,

3. informacije, ki jih ljudje nudijo o svojem preteklem življenju,
4. zasebno telo.

Podobno kot Kessler in McKenna (1979), ter Fausto Sterling (2014), tudi Antič Gaber in druge (2015) menijo, da to, kar delamo, ne delamo zato, ker smo ženskega ali moškega spola, temveč s tem, ko ponavljamo določena dejanja, se vedemo in izgledamo tako in ne drugače, pravzaprav uprizarjamo spol in ustvarjamo serijo učinkov, s katerimi se utrjuje vtis, da smo moški ali ženska. Ženskost in moškost sta v tem smislu pojavnosti, ki se ves čas ustvarjata in poustvarjata skozi prakse ponavljanja in uprizarjanja.

Ko govorimo o ženskosti in moškosti velja izpostaviti, da sta po mnenju številnih avtorjev pogojena z družbenimi normami. Družbene norme Haralambos in Holborn (1999) označita kot navodila, ki usmerjajo vedenje v določenih situacijah in določajo, kaj je sprejemljivo in kaj ne. V vseh družbah na primer obstajajo norme oblačenja. Te članom družbe določajo sprejemljiva moška ali ženska oblačila, ter opredeljujejo primerne obleke za vse starostne skupine. Tudi Spade in Valentine (2008) trdita, da je spol ključni dejavnik opredeljevanja o tem, kaj je primerno in kaj ne. Zahodna kultura nas na primer uči, da obstajata samo dva biološka in družbena spola, in sicer moški in ženski. Vlada prepričanje, da mora biti prava ženska ženstvena in pravi moški močat, vsako odstopanje pa je označeno za nenaravno in nenavadno. Ukoreninjeno je prepričanje, da ženskost in moškost izvirata iz bioloških karakteristik kot npr. hormonov, genitalij ter sekundarnih spolnih znakov (to so npr. prsi pri ženskah in porasčenost pri moških). Okolica nas tako uči, da »pravega moškega« naredijo testosteron, brada, močno telo in penis, medtem ko estrogen, prsi, gladke noge in vagina tvorijo »pravo žensko«. (Spade in Valentine, 2008).

Če se vrnemo na družbene norme, Haralambos in Holborn (1999) dalje pojasnita, da se te uveljavljajo s pozitivnimi in negativnimi sankcijami, to je z nagradami in kaznimi. Lahko so neformalne, kot je odobravajoč ali odklanjajoč pogled ali formalne, kot je nagrada ali kazen formalnega organa. Negativne sankcije, kot npr. zasmehovanje, prezirljivi pogledi, obrekovanje ipd., prisilijo večino članov družbe k upoštevanju družbenih norm. Lahko si predstavljamo, kakšnih reakcij je v naši kulturi deležen npr. moški v krilu, ali ženska z brki itd. Zaradi prej omenjenih negativnih sankcij se tako večina posameznikov raje ukloni

družbenim normam, kot da bi bili tarča posmeha in stigmatizacije. (Haralambos in Holborn, 1999)

1.1.4 SPOLNE VLOGE

Gramc, Grm in Koletnik (2015) spolne vloge opredelijo kot družbeno oblikovane in predpisane vzorce vedenja, ki v naši družbi temeljijo na ženskosti in moškosti. Dalje pojasnijo, da so v naši družbi spolne vloge osnovane na patriarhatu, zaradi česar imajo moške spolne vloge večjo družbeno moč kot ženske. Binarni spolni sistem namreč ženskam pripisuje stereotipne ženske družbene vloge, moškim pa stereotipno moške. Takšen spolni sistem ne omogoča svobodnega izražanja spolne identitete ali izraza.

Vendar Antič Gaber in druge (2015) izpostavijo, da ženske in moški niso samo prisiljeni v različne vloge, temveč pogosto celo sami izberejo te spolno zaznamovane poti. Izbire posameznic in posameznikov se namreč dogajajo v določenem socialnem kontekstu, v katerem smo ljudje obdani s strukturnimi ovirami in priložnostmi. Ljudje so torej aktivni, vendar okoliščine vplivajo na njihove izbire in navidezne izbire. Pri delanju spola na nas vplivajo tako veliki in oddaljeni družbeni sistemi in institucije kot tudi skupine, ki so nam blizu (npr. prijatelji, družina) ter povsem individualizirani dejavniki. Vse tri ravni so med seboj prepletene in povezane ter v konfliktnih razmerjih (ne)sodelovanja in nasprotovanja.

O družbenih konstrukcijah spolnih vlog pišeta tudi Spade in Valentine (2008), ki trdita, da biološki spolni znaki sami po sebi ne določajo vedenja in vlog posameznikov in posameznic. Enako meni Oakley (2000), ki pojasni, da so vloge spolov ustvarjene kulturno in ne biološko. V tem smislu se ženske naučijo vedenja, ki se ga pričakuje od žensk v njihovi družbi. To pomeni, da ženske družbene vloge, npr. vloge matere in gospodinje, niso nujna posledica ženske biologije, temveč je ponovno družba tista, ki določa vedenje spolov v njej.

Če se osredotočimo na družbeno vlogo ženske, Haralambos in Holborn (1999) ugotavljata, da tako kot razredni sistem opravičujejo z ideologijo vladajočega razreda, tako položaj žensk opravičujejo s tem, kar bi lahko imenovali moška ideologija. Ta ideologija opredeljuje mesto ženske v družbi, njeno vlogo, kako naj bi se obnašala, mislila in čutila kot ženska in tako vzdržuje podrejenost in opravičuje izkoriščanje žensk. Vendar avtorja enako kot Antič Gaber in druge (2015) izpostavita, da ženske tudi same pogosto sprejmejo patriarhalno ideologijo in

nadzirajo svoje obnašanje ter obnašanje drugih žensk, da bi zagotovile, da ne presega mej ženske dostojanstvenosti. Odnosi med materami in hčerami na primer ženskam omogočajo, da se medsebojno podpirajo, vendar pa lahko spodbujajo ohranjanje tradicionalnih spolnih vlog prek generacij.

1.2. DRUŽBENA KONSTRUKCIJA ŽENSKOSTI

S tem, ko družba oblikuje spolne vloge, pa posledično tudi določa možnosti delovanja pripadnic in pripadnikov družbe. Posameznice in posamezniki se namreč v življenju srečujejo s številnimi neenakostmi, njihove možnosti so v veliki meri odvisne od socialnega okolja in spola. Antič Gaber in druge (2015) neenakosti opazajo v različnih pravilih napredovanja, v načinih kontroliranja (ženskih in moških) teles, prav tako v odnosih moči nad določenimi skupinami (npr. samskih žensk, gejev in lezbijk). V kolikšni meri družba konstruira življenja posameznic in posameznikov se kaže tudi v tem, kdo opravlja več produktivnega (in zato plačanega) in kdo več reproduktivnega (in zato neplačanega) dela. Opazno je, katerega od spolov se usmerja v skrbstvene poklice in se pričakuje poslušnost ter pridnost in komu se tolerira drznost, celo agresivnost. Da družba določa možnosti posameznic in posameznikov, se kaže tudi v tem, kako se določajo vstopni pogoji in delovanje v določenem polju (v športu, politiki, znanosti itd.). Torej je od posameznikovega spola in družbenega okolja v veliki meri odvisno, kakšne so njegove oz. njene možnosti za napredovanje, kakšno vedenje se pričakuje in kakšno omejuje ipd. Na kratko, »roditi se v ženski spol« s sabo prinaša drugačne možnosti kot »roditi se v moški spol«. (Antič Gaber idr., 2015)

V povezavi s tem gre izpostaviti pripisovanje lastnosti posameznikom glede na spol. Nekateri menijo, da so različna pričakovanja do moških in žensk utemeljena, drugi to zavračajo in poudarjajo, da se s takšnim prepričanjem spregleda človekova individualnost. Jogan (2014), na primer meni, da deljenje na ženski in moški spol samo po sebi ni problem, temveč je težava predvsem polarno pripisovanje lastnosti pripadnikom spolov. Izpostavi, da je v kulturi, ki je prevladovala v preteklosti in ki jo še vedno skušamo »na lastni koži«, polarno pripisovanje lastnosti spoloma vodilo v to, da so bile ženskam dodeljene tiste lastnosti, ki družbeno niso imele takšne veljave kot »moške«. V tem smislu je stereotipna vloga ženske temeljila na ponižnosti, poslušnosti in odvisnosti od »močnejšega spola«.

Hofstede, Hofstede in Minkov (2010) poskušajo pojasniti, zakaj je tako težko spremeniti tradicionalne vloge spolov. Pri tem se opirajo na ločevanje na moško in žensko kulturo.

Ženske po njihovem mnenju v moški kulturi niso razumljene kot tiste, ki bi bile sposobne prevzemati določene vloge. Razlagajo, da ne gre za to, da teh nalog ne bi bile sposobne izvajati, temveč preprosto zato, ker simbolno niso prepoznane kot tiste, ki bi bile sposobne. Ne ustrezajo klasični podobi nosilca moči, ne sodelujejo v ritualih, ki spremljajo določene vloge ali ne delijo vrednot dominantne moške kulture. V tem pogledu gre za množično zavest moških, v kateri so ženske dojemane kot nesposobne za prevzemanje vodilnih položajev.

Kot enega odločilnih dejavnikov oblikovanja množične zavesti o ženskah v zahodnem svetu nekateri avtorji in avtorice označijo katoliško cerkev. Ta je po Jogan (2014) skozi stoletja utrjevala predstave o podrejenem položaju žensk in s svojim totalnim nadzorom zagotavljala ohranjanje diskriminacije žensk tako v družbi kot v družini. Že izvirni greh v raju je storila ženska. Ugriznila je v prepovedan sad, skušala Adama in od takrat naprej za to plačuje. Bog jo kaznuje na način, kot je dejal v prvi Mojzesovi knjigi:

»Prav mnogo težav ti bom storil pri tvoji nosečnosti; v bolečinah boš rodila otroke; in vendar boš po svojem možu hrepenela, on pa bo tebi gospodoval« (Prva Mojzesova knjiga 3, 1 – 24)

Ta citat se lahko zdi sociologom kot mitološko opravičilo za položaj žensk v družbi. Mnogi bi v njem celo videli natančen opis položaja žensk v zgodovini, ki ga lahko strnemo v naslednje ugotovitve:

1. Ženske rojevajo otroke.
2. Ženske so matere in žene.
3. Ženske pospravljajo, kuhajo, perejo in šivajo.
4. Ženske so navadno izključene iz poklicev z visokim položajem in s položajem oblasti.

(Haralambos in Holborn, 1999)

Tudi Leskošek (2002) izpostavi, da je vera pripomogla k temu, da so se ženske še bolj utrdile v spolne vloge, ki so podrejene, saj je krščanstvo izkoristilo željo žensk po izobrazbi. Dalje pojasni, da jih je ponujena literatura namreč učila predvsem ponižnosti, uslužnosti in bogaboječnosti. Navajala je tri statute žensk, ki so bili sprejemljivi, in sicer devica, vdova in zakonska žena ter kasneje mati. Vendar pa so bili ti statusi tako idealistično zastavljeni, da jih ženske niso mogle doseči, torej so bile že vnaprej obsojene na neuspeh. Ti neuspehi so skupaj z grožnjami in kaznimi ženske potlačili.

Papež Pij X. je pred prvo svetovno vojno enakopravnost moških in žensk označil kot zablodo. Trdil je, da vključitev ženske v vrvež javnega življenja pomeni razkroj družine in družbe. Za

konec je zapovedal, naj bo žena tovarišica možu, naj bo pod njegovo avtoriteto, ki jo razumljivo poraja ljubezen. (Jogan, 2014) Po tem prepričanju je »vrvež javnega življenja« v moški domeni, ženske pa so odgovorne za domače ognjišče in urejeno družinsko življenje. Gre za delitev med javnim in zasebnim oz. domačim, in ravno to delitev Michelle Zimbalist Rosaldo (1974), vidi kot glavni razlog za podrejen položaj žensk. Dokazuje, da obstajata dve ločeni področji družbenega življenja. Domača sfera, ki predstavlja družino, in javna sfera, ki zajema dejavnosti in institucije, povezane z religijo, politiko in gospodarstvom. Opaža, da imajo ženske najnižje statuse v družbah, kjer sta javna in zasebna sfera najstrožje ločeni. In še danes, kot izpostavi Leskošek (2005), ženske na primer težje vstopajo v politiko, ker jih javnost razume predvsem kot gospodinje in matere.

Ko navedeno v Haralambos in Holborn (1999), Rosaldo (1974) poudari, da je interpretacija, ki jo dajemo ženski biologiji tista, ki ženske privezuje k otrokom in domači sferi, in ne biologija sama. Ženska biologija namreč sama po sebi ne določa vloge ženske kot tiste, ki mora skrbeti za dom in družino. Temveč je razumevanje in dojemanje ženske biologije tisto, ki določa ženski skrbstveno in gospodinjisko vlogo. Biološki zmožnosti rojevanja in dojenja se namreč pogosto povezujejo z nežnostjo, skrbnostjo, materinskim čutom in tako dalje. Takšen način interpretiranja ženske biologije kritično obravnava tudi Ortner (1983). Ta se osredotoči na prepričanje, da so ženske bližje naravi kot moški. Kot navedeno v Bezjak (2004), Ortner (1983) pojasnjuje, da se žensko telo obravnava bližje naravi, predvsem zaradi večje vključenosti ženskega telesa v funkcije reprodukcije. Dalje se tudi družbena vloga in psiha ženske obravnavata kot bližji naravi. Bezjak (2004) trdi, da je ženska s tem postavljena v podrejen položaj moškemu. Izpostavi, da je razlikovanje kulture in narave zgolj družbeni konstrukt in da ženski njenega položaja ne določajo ne njeni hormoni, ne misteriozni nagoni, temveč način, kako preko drugih dojema sebe, svoje telo in svet okoli sebe.

Ule (2005) pa diskriminacijo žensk v zahodni kulturi povezuje z »neekonomskim« statusom gospodinjskega in družbenega dela, ki ga večinoma opravljajo ženske. Vsakdanje prepričanje je namreč, da je glavna domena žensk zasebnosti, družina in socializacija otrok. Torej tista področja vsakdanjega življenja, ki so odtegnjena od neposredne logike dobičkov in izgub, prav tako se uspeh ne meri s storilnostjo in dosežki, kot je to pri plačanem delu. In zaradi tega so ženske podcenjevane in marginalizirane.

1.3. PONOTRANJENJE DRUŽBENO KONSTRUIRANIH RAZLIK MED SPOLOMA

Družbene konstrukcije ženskosti in moškosti so vpisane v telesa, družino, politiko in vse druge socialne prostore. (Antič Gaber idr., 2015) Skratka, družbene konstrukcije ženskosti in moškosti so prisotne povsod in v veliki meri usmerjajo življenja posameznikov. Antič Gaber in druge (2015), dalje pojasnjujejo, da je naturalizacija družbeno konstruiranih razlik med spoloma, eden najpomembnejših mehanizmov upravičevanja boljšega položaja moških v posameznih poljih. To pomeni, da se na oblast moških gleda kot na nekaj naravnega, samo po sebi umevnega. Avtorice menijo, da se sprejemanje in ponotranjenje družbeno konstruiranih razlik med spoloma, dogaja predvsem v družinah. Otroci namreč pogosto odraščajo v družinah z izrazito spolno določenimi vsakdanjimi praksami in rutinami. Tako se na primer delitev dela po spolu zdi popolnoma naravna in nespremenljiva.

Mnoge situacije smo na ta način kot družba normalizirali in jih zakoreninili v vsakdanje življenje. Tudi na primer seksistične opazke, stigmatizacijo moških, ki opravljajo feminizirane poklice in podobno. Pogosto tako spregledamo diskriminacijo, ki po Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018) označuje neenako obravnavanje, ter tudi seksizem, ki po Jogan (2001), označuje najrazličnejše oblike gospodovanja enega spola nad drugim. Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018) razlagajo, da se seksizem pojavlja tako v očitnih (npr. neenako plačilo za enako opravljeno delo), kot prikritih oblikah (povečevanje žensk v vlogi mater, nezaželenost izražanja čustev pri moških itd.).

1.3.1 SPOLNI STEREOTIPI IN PREDSDODKI

Poleg diskriminacije in seksizma se na področju spola srečujemo tudi s spolnimi stereotipi in predsodki. Po Walters (1999) so spolni stereotipi toga, poenostavljena in pretirana prepričanja o ženskosti in moškosti, ki napačno predstavljajo večino moških in žensk. Podobno tudi Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018) razlagajo, da spolni stereotipi zajemajo posplošeno in poenostavljeno dojemanje žensk in moških ter njihovih družbenih vlog.

Stereotipi skušajo tako ukalupiti načine vedenja ter videza in normalizirati družbeno konstruirane družbene vloge, ki pripadajo ženskam in moškim. Gre za prepričanje o tem, kakšna bi ženska morala biti in kakšen bi moral biti moški. Vendar, kot poudarita Spade in Valentine (2008), univerzalna definicija moškosti in ženskosti ne obstaja.

Kljub temu so spolni stereotipi globoko ukoreninjeni v našo družbo, ker so kulturno pogojeni in se torej razvijajo v določenem kulturnem in družbenem okolju. Tudi Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018), ugotavljajo, da nas spolni stereotipi še vedno obdajajo. Pri tem izpostavijo predvsem medije, ki nas bombardirajo s stereotipnimi načini življenja v tradicionalne spolne vloge moškega in ženske.

Katera pa so ta splošno sprejeta prepričanja v naši družbi glede spola? Ženske so na primer označene kot bolj skrbne, zaradi njihove biološke zmožnosti nosečnosti in poroda. Medtem ko so moški označeni kot naravni vodje, ki niso obremenjeni z nosečnostjo in skrbjo za otroke. (Spade in Valentine, 2008) Enako opaža Jogan (2006), ki trdi, da je klasična seksistična opredelitev moške vloge, da je skrbnik družine in njen predstavnik v javnosti, posledično pa je določeno tudi njegovo gospodovanje nad ženo in otroki. Spade in Valentine (2008) dodajata, da je takšna definicija moškosti in ženskosti enodimenzionalna, relativno nespremenljiva in predvsem ni podprta z biološkimi, psihološkimi ali antropološkimi raziskavami.

Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018) v publikaciji *Za enakost spolov v Ljubljani* izpostavijo najpogostejše spolne stereotipe, ki so bolj ali manj ukoreninjeni v naši družbi. Nekateri izmed teh so:

- Moški so izgubili moškost in se poženščili, ženske so ob ženstvenost in so postale možače.
- Ženske so slabe voznice.
- Moški ne jočejo.
- Moški so pomembneje prispevali k zgodovini kot ženske.
- Ženska je odgovorna za dom in otroke.
- Moški, ki pomaga doma, je copata.

Ule (2005) izpostavi, da nastanek in utrjevanje stereotipov in predsodkov ni individualni kognitivni proces. Človek jih ne »izumlja« vedno na novo, temveč je to kolektivni ideološki proces, ki je povezan z delitvijo moči in odnosi v družbi. Stereotipi namreč pomagajo upravičiti tradicionalno delitev dela in družbene moči med spoloma, medtem ko predsodki igrajo pomembno vlogo v discipliniranju množic in vsakega posameznika ter posameznice. Omogočajo namreč ponotranjeno »nevidno oko«, ki neopaženo opazuje in nadzoruje

vsakogar. V jedru vsakega predsodka je človekov strah pred tem, da bi lahko sam postal objekt predsodka, če se ne bo držal določenih norm in vedenjskih pravil.

Omeniti gre tudi sovražni govor, ki je osnova pri razumevanju nestrpnosti oziroma sovražnosti do določenih skupin, tudi žensk. Sovražni govor je tisti, ki ustvarja realnost, oblikuje sovražno mišljenje in ustvarja podlago za vse druge oblike sovražnosti. Jezik namreč realnost ustvarja in ne le odseva. Ker besede, katerih namen je poniževati in postaviti v podrejen položaj vplivajo na to, kakšen položaj bodo imeli ti ljudje v družbi. Kakšne bodo njihove možnosti, kako bodo živeli, kakšna bo njihova usoda, kako bodo z njimi ravnali drugi in navsezadnje, kako bodo dojemali sami sebe. (Leskošek, 2005)

Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018) opazajo, da je še veliko stereotipnih pogledov na spol in ponotranjenih spolnih vlog. Tudi veliko ovir v obliki ustaljenih praks, ki se nam zdijo običajne in jih sprejemamo. O njih običajno sploh ne razmišljamo, saj se nam zdijo naravne in nesprejemljive. Vendar avtorice poudarijo, da temu ni tako. Stereotipni pogledi, spolne vloge in ustaljene prakse namreč niso naravne, niso nespremenljive, temveč so stvar naših izbir in družbenih vzorcev vedenja. Ena izmed takšnih ustaljenih praks je delitev dela po spolu.

1.3.2 DELITEV DELA PO SPOLU

Nekateri delitev dela po spolu še vedno upravičujejo z biološkimi razlikami med moškimi in ženskami. Iz takšnega prepričanja je izhajal na primer Parsons (1956), ki je, kot navedeno v Haralambos in Holborn (1999), žensko vlogo v družini označil kot ekspresivno. To pomeni, da naj bi bila ženska zadolžena za toplino, ljubezen in čustveno podporo v družini. Po drugi strani pa je moški oskrbovalec družine in svoje dneve preživi v stresu in zaskrbljenosti tekmovalnega sveta. Parsons (1956) je poudarjal, da je zato še toliko bolj pomembno, da ženska svojega moža, utrujenega oskrbovalca, obdaja z ljubeznijo, razumevanjem in upoštevanjem.

Takšnemu razmišljanju nasprotujejo številni sodobni avtorji in avtorice. Na primer Oakley (2000), ki ostro zavrača prepričanje, da biologija določa mesto ženske v družini in družbi. Nasprotuje teoriji, da je ženskam vloga gospodinje in skrbnice otrok določena kot nekaj naravnega, univerzalnega in navsezadnje tudi neizogibnega. Zavrača tudi mišljenje, da so ženske biološko nesposobne, da bi opravljale težavno in zahtevno delo. Številne avtorice se strinjajo in ugotavljajo, da je ne delitev domačega in skrbstvenega dela med moškimi in

ženskami posledica neenakosti med spoloma v družbi. Pri tem izpostavljajo problem »tradicionalnih« spolnih vlog. (Antič Gaber idr., 2015).

Pri reproduciranju tradicionalnih spolnih vlog ima v praksi najpomembnejšo vlogo družina. Prav v družini se namreč vsiljuje zgodnja izkušnja spolne delitve dela in oblikuje zakonita predstava o tej delitvi (Antič Gaber idr., 2015). Rener, Sedmak, Švab in Urek (2006) ugotavljajo, da v Sloveniji delitev družinskega dela še vedno ostaja spolno specifična, čeprav vse več mladih izraža željo po enakopravni delitvi dela. Vrednote in stališča se sicer spreminjajo, vendar se spremembe zelo počasi pretvarjajo v dejanja. Še vedno namreč večino gospodinjskega dela opravljajo ženske, ko pa pride do delitve dela, ženskam ostanejo po navadi manj prijetna. Moško vključevanje v domača opravila je pogosto razumljeno kot pomoč in podpora partnerici sami, ne pa kot opravljanje domačih opravil. Porabo časa, namenjenega gospodinjstvu, so merili v raziskavi Slovensko javno mnenje 2012. Med drugim so ugotovili, da približno 12 % moških gospodinjskega dela sploh ne opravlja, med tem ko je delež žensk v tem razredu skoraj zanemarljiv – 1,6 %. Šori (2020) iz tega sklepa, da se pri približno desetini prebivalstva v Sloveniji, gospodinjstvo moških sploh ne tiče.

Tudi številne avtorice ugotavljajo, da so še vedno v večini ženske tiste, ki prevzemajo skrbstveno delo in gospodinjska opravila. Antič Gaber in druge (2015) na primer trdijo, da je prepuščanje dela doma ženskam, ena glavnih značilnosti patriarhata v Sloveniji. Tudi Leskošek (2018) ugotavlja, da ženske pri nas pogosteje poleg plačanega dela prevzemajo tudi obveznosti neplačanega skrbstvenega dela v zasebnem življenju. Oakley (2000) celo kritično oceni, da je gospodinjsko delo dodeljeno izključno ženskam, da je ekonomsko odvisno od moških, da ima položaj »ne-dela« in da je v primerjavi s »pravim« delom neplačano, privatizirano in izolirano. Dalje pojasni, da v primerjavi s plačanim delom, gospodinjskega dela ne motivirajo praktično nobeni dejavniki, saj zanj ne prejemamo plačila ali kakršnihkoli drugih priznanj in nagrad, ne omogoča osebne rasti in ne napredovanja.

Šori (2020) sicer ugotavlja, da skozi leta udeležba moških pri delu doma narašča, a nekatera dela nespremenljivo ostajajo »ženska« (npr. likanje) in druga »moška« (npr. popravila). Dalje poudari, da večja vključenost moških v družinsko delo, ne pomeni nujno večje enakosti med spoloma ali odpravljanja tradicionalnih spolnih vlog. Podobno kot visok delež očetov, ki koristijo očetovski dopust, ni bistveno vplival na zvišanje deleža moških, ki vzamejo starševski dopust ali dopust za nega otroka. Oboje namreč ostaja »ženska zadeva«.

1.3.3 STARŠEVSKI DOPUST

Pričakovanja v zvezi z odgovornostjo žensk in moških do skrbstvenega in domačega dela vplivajo tudi na to, da večino instrumentov, ki jih nudi država (npr. starševske dopuste ali dopust za nego bolnega otroka), koristijo ženske. (Kuhar in Ule, 2003) Nasploh je usklajevanje poklicnih in družinskih obveznosti problem, s katerim se vsakodnevno ukvarjajo predvsem ženske. Poleg težav z usklajevanjem dela in družine, se številne zaposlene matere srečujejo tudi z obsojanjem družbe in posledično občutkom krivde. Jogan (2006) izpostavi, da je korist otroka postala glavno merilo škodljivosti zaposlovanja žensk. Dalje opozarja, da takšno prepričanje spodbuja udomačevanje žensk, ki se v tem pogledu pokaže kot skrajno humano in v skladu z »nacionalnim obstojem«. Tudi Oakley (2000) ostro obsoja stigmatizacijo zaposlenih mater in ugotavlja, da zaposlene matere bolj uživajo s svojimi otroki in so manj razdražljive kot ženske, ki ves čas opravljajo le vlogo matere.

Antič Gaber in druge (2015) izpostavijo še drug vidik te problematike, in sicer da dodeljevanje skrbi za otroke v večini materam, omejuje tudi moške. Čeprav imajo ti večjo svobodo pri odločanju, koliko skrbstvenega dela bodo opravljali, pa imajo tudi manj možnosti, če skrbstveno delo želijo opravljati. Nekatere matere namreč pravice, povezane z otrokom, razumejo kot svoj privilegij. To je dobro vidno pri koriščenju starševskega dopusta.

Možnost delitve starševskega dopusta med oba starša obstaja v naši zakonodaji že od leta 1976. Vendar ga je do leta 1990 v povprečju koristilo le od 1 do 2 odstotka očetov, nato pa je v devetdesetih ta delež padel pod en odstotek. (Jogan, 2001) Pri tem so leta 1986 starševski dopust razdelili na del, ki ga je lahko koristila le mati (porodniški dopust, ki obsega 105 dni) in del, ki naj bi si ga s partnerjem delila. Vendar tudi ta poseg ni bistveno spremenil praks in družbenih vlog pri starševskem dopustu (Jogan, 2004). Tako je pri nas ustaljena praksa, da večino starševskega dopusta koristi mati.

Očetovski dopust je bil v Sloveniji sprejet šele leta 2003. Po Antič Gaber idr. (2015) je bil to prvi ukrep, ki moškim dodeljuje neprenosljivo pravico, vezano na otroke in skrbstveno delo. Vendar avtorice opozarjajo, da ima ukrep izhodiščno manjši nabor pravic in nadomestil v primerjavi s starševskim, zaradi česar moške v družini ponovno postavlja v sekundarno vlogo oziroma jih diskriminira ter po drugi strani ohranja tradicionalno podobo matere.

Raziskava z naslovom *Stališča Slovencev o družinski problematiki in potrebah družin* je pokazala, da največji delež vprašanih (21,9 %) meni, da bi bilo najbolje, če bi si starša izrabo

starševskega dopusta enakomerno razdelila, torej na način, da ga vsak koristi polovico. Pri tem je pomemben podatek, da se ta odstotek pri mladih še poveča. In sicer kar 35 % mladih (do 30 let) meni tako. To ponovno potrjuje, da mlajši generaciji enakost med spoloma veliko pomeni in da meni, da je skrb za otroke naloga obeh staršev. (Šori, 2020)

1.4 ENAKOST SPOLOV IN OSVOBOJENJE ŽENSK

Za začetek je potrebno razlikovati med enakostjo in enakopravnostjo spolov. Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018) pojasnijo, da je enakopravnost ožji pojem in pomeni samo pravno enakost oz. pravno-formalne enake pravice. Zavedati pa se moramo, da zakonsko zagotovljena enakost še ne pomeni zagotovljene tudi enakosti v vsakodnevnem življenju. Gre za to, da enakopravnost zahteva zgolj enako (pravno) obravnavo oseb, medtem ko enakost temelji na sprejemanju razlik med spoli ter na enakem vrednotenju različnih spolnih vlog.

Haralambos in Holborn (1999) pojasnita, da se je od šestdesetih let dvajsetega stoletja naprej natisnilo veliko literature v podporo osvoboditve žensk. Oblikovalo se je mnogo predlogov, kako izboljšati položaj žensk v družbi. Vendar pa ni prišlo do skupnega mnenja o glavnih ciljih osvoboditve žensk in o tem, kako bi te cilje dosegli. Mnoge feministične avtorice predlagajo ukinitve vlog spolov, predvsem vlogo matere gospodinje. Na primer Oakley (2000) meni, da je za osvoboditev žensk potrebno ukiniti vlogo gospodinje, odpraviti delitev dela po spolu na vseh področjih družbenega življenja in ukiniti družino, kakršna je zdaj. S tem misli predvsem na to, da bi presekali cikel hčerke, ki se uči od matere in sina, ki se uči od očeta. Tako bi družino sestavljali posamezniki, neodvisni od spolnih vlog. Pravi, da če želimo odpraviti gospodinjstvo vlogo, potem bi morali »odpraviti« družino in otroke vzgajati po vzorcih, drugačnih od tradicionalnih ter jim nalagati opravila, ki niso »primerna« njihovemu spolu. Ali povedano drugače, starši naj svoje hčerke učijo, kako naj ne bodo gospodinje in sinove, kako naj gospodinjijo.

Za enake možnosti na področju spola se borijo tudi Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018), ki izpostavljajo, da je enakost spolov temeljna človekova pravica in da bi morale vsem ljudem biti zagotovljene enake možnosti za uresničevanje vseh pravic in potencialov na vseh področjih življenja. Pri prizadevanju za enakost poudarjajo, da ne gre za sovražnost do moških ali za maščevanje, temveč za takšno ureditev družbe, da bodo vsi posamezniki in posameznice imeli enake možnosti.

Spremembe glede položaja spolov so v zahodnih družbah v zadnjih nekaj desetletjih intenzivne in raznolike. Odvijajo se tako v zasebnosti vsakdanjega življenja posameznic in posameznikov, kot tudi v javni sferi, predvsem na področju politike, izobraževanja in zaposlovanja. Humer in Kuhar (2010) med največje spremembe v evropskem merilu uvrščata trend postopnega naraščanja zaposlovanja žensk. Tudi Bourdieu (2010) opaža, da je prišlo do nekaj zelo pomembnih sprememb. Moška dominacija se zavoljo prizadevanj feminističnega gibanja za odmik od domačih opravil in reproduktivnih funkcij nič več ne postavlja kot nekaj samoumevnega. Pomemben premik je po njegovem prispevala tudi šola, namreč ženske imajo danes boljši dostop do izobrazbe, s tem pa tudi dostop do ekonomske neodvisnosti.

Humer in Kuhar (2010) pojasnita, da na področju zasebnosti prihaja do trendov, ki načeloma dajejo večji poudarek osebni avtonomiji in izbiri. Tudi Ule (2005), kot pomemben vzrok za spremembe vidi pritisk individualizacije na posameznike, da se osvobajajo od tradicionalnih vlog in identitet. Avtorica dalje pojasni, da današnja družba stremi k temu, da je identiteta posameznikov in posameznic zasnovana na njihovih osebnih življenjskih projektih in ne na tradicionalnih vlogah. Humer in Kuhar (2010) dalje ugotavljata, da so pričakovanja mladih žensk o enakosti in pravičnosti med moškimi in ženskami večja v primerjavi s prejšnjimi generacijami, saj je plačano delo postalo del življenjskih projektov žensk, obenem pa so ponotranjile vrednote neodvisnosti in avtonomije. Avtorja nadaljujeta, da se bodo v prihodnosti ženske vse težje sprijaznile z nepravilno dvojno obremenjenostjo. Zato se bodo, če ne bo prišlo do večje vključenosti moških v družinske obveznosti, vse težje odločale za družinsko življenje, posebej za rojevanje. Vendar pa zgolj politike, ki podpirajo enakost spolov, niso dovolj. Menita, da bi enakost spolov morali vključiti že v najzgodnejšo vzgojo in v celotno izobraževanje.

Sicer se je v zadnjem desetletju stališče prebivalstva vsaj načeloma zelo spremenilo in premaknilo stran od tradicionalnih spolnih vlog (Antič Gaber idr., 2015), vendar še vedno ne moremo govoriti o enakosti med spoli. Oakley (2000) trdi, da za to potrebujemo ideološko revolucijo, revolucijo v dožemanju spolnih vlog v naši kulturi, revolucijo v konceptih spolne identitete. Na moške in ženske je treba začeti gledati kot na ljudi, ne pa kot na dva različna spola.

2 PROBLEM

S prehodom v odraslost sem začela v svojem okolju – Zgornji Savinjski dolini, čedalje bolj opazati, da so tradicionalne spolne vloge še vedno precej ukoreninjene. Tekom izobraževanja na Fakulteti za socialno delo sem se naučila pomena samorefleksije, kar me je vodilo do ozaveščanja lastnih prepričanj o sebi kot o ženski ter o svojih možnostih in omejitvah, povezanih z vlogo ženske. Hkrati sem, tako na praksi na Centru za socialno delo Mozirje, kot tudi v svojem ožjem krogu opazila, da se ženske vsakodnevno srečujejo s številnimi stereotipnimi vlogami, ki bi jih morale prevzeti, da bi zadostile družbenim pričakovanjem. Pri tem pa so osebni interesi in želje nemalokrat zapostavljeni.

Zavedam se, da je vsaka posameznica zgodba zase, oseba z lastno zgodovino in premaganimi izzivi. Zato menim, da je dobro, da dam priložnost posameznicam v Zgornji Savinjski dolini, da same raziščejo pomen ženskosti iz svoje perspektive ter jih tudi spodbudim k temu, da razmišljajo o svojih sposobnostih, zastavljenih ciljih in neuresničenih željah, povezanih z dojemanjem ženskosti. Spolne vloge namreč pogosto jemljemo za samoumevne. Iz vidika socialnega dela menim, da če želimo uspešno delati na opolnomočenju uporabnic, moramo poznati vzroke za njihovo nemoč in ugotavljam, da marsikateri razlog še vedno najdemo v neenakosti med spoloma.

V diplomski nalogi želim torej raziskati, kako ženske v Zgornji Savinjski dolini same doživljajo svojo vlogo v družbi in družini. Pri tem bom osvetlila, katera prepričanja izhajajo iz njihove primarne družine. Zanima me tudi, ali stereotipi, predsodki in pričakovanja družbe še vedno oklepajo vlogo ženske ali se je to z mlajšimi generacijami spremenilo.

Raziskovalna vprašanja so:

1. Kako ženske same dojemajo pojem ženskosti in sebe v vlogi ženske?
2. Kako ženske razumejo lastno vlogo in naloge v domu in ali se pri tem kažejo razlike med generacijami?
3. Kako se kaže vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog?

3 METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je glede na vrsto podatkov kvalitativna, saj sem zbirala besedne opise, ki sem jih kvalitativno obdelala. Glede na odnos do izkustvenega gradiva je raziskava empirična, saj sem s spraševanjem zbirala novo, izkustveno gradivo. Osnovno empirično gradivo sestavljajo opisi respondentk..Zanimala so me njihova prepričanja o dojemanju ženskosti v Zgornji Savinjski dolini, njihove izkušnje z različnimi družbenimi vlogami ter povezava z vzorci iz primarne družine.

3. 2. RAZISKOVALNI INSTRUMENT IN VIRI PODATKOV

Metoda zbiranja podatkov je delno standardiziran intervju, saj sem se tako tekom intervjuja lahko prilagajala sogovornici. Menski instrument je delno standardiziran vprašalnik, razdeljen na tri sklope. In sicer najprej percepcija ženskosti, nato vloge in naloge v družbi in družini ter nazadnje vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog. V prvem sklopu so štiri glavna vprašanja s podvprašanji, v drugem pet in v tretjem štiri. Eno vprašanje iz prvega sklopa sem sogovornicam zastavila na koncu, saj je bilo zaradi njegove evalvacijske narave tako lažje. Vprašanja so odprtega tipa.

3.3 POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacijo tvorijo ženske, ki so do začetka leta 2020 dopolnile 18 let in od rojstva živijo na območju Zgornje Savinjske doline. Za Zgornjo Savinjsko dolino sem se odločila, ker sem tako na praksi kot v zasebnem življenju opazila, da je tu še vedno precej ukoreninjena tradicionalna podoba ženskosti. To sem želela preveriti z raziskavo. Vzorec je neslučajnostni priročni in zajema devet prebivalk Zgornje Savinjske doline in sicer po tri pripadnice mlajše (20 let, 23 let in 28 let), srednje (31 let, 41 let in 46 let) in starejše generacije (62 let, 72 let in 75 let,). Večino respondentk sem poznala od prej tako iz zasebnega življenja, kot iz prakse. Za respondentko mlajše generacije, ki prihaja iz kmečke družine, v kateri si delijo delo neodvisno od spola, sem izvedela preko prijateljic. Za žensko, ki prav tako živi v kmečkem okolju in je mati devetim otrokom, so mi povedali sorodniki. Dobljenih rezultatov ne gre posploševati na celotno populacijo.

3.4 ZBIRANJE PODATKOV

Zbiranje podatkov je potekalo od 10. 11. 2020 do 29. 1. 2021. Dva intervjuja sta potekala na Ljubnem ob Savinji, 1 v Solčavi, 1 na Rečici ob Savinji, 2 v Mozirju, 1 v Lučah, 1 v Gornjem Gradu in 1 preko spletne kamere. Najkrajši intervju je trajal 15 minut, najdaljši pa 42 minut. Intervjuvanke sem osebno prosila za sodelovanje, ponudila sem jim tudi možnost, da same izberejo kraj in način intervjuja. Večina respondentk me je povabila k sebi domov, z eno pa sva intervju opravili preko spletne kamere. Med intervjuji sva vedno bili prisotni le jaz in sogovornica. Vsako sem vprašala, če se strinja z zvočnim snemanjem. Vse udeleženke so privolile. Vsem sogovornicam sem pojasnila, da lahko ob morebitnem nelagodju zavrnejo vprašanja. Do tega ni prišlo.

3.5 OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Obdelava zbranih podatkov je kvalitativna. Najprej sem intervjuje prepisala po zvočnem zapisu. Vsakemu intervjuju sem pripisala črko in ga razdelila na posamezne izjave, ki sem jih oštevilčila. Pri odprtem kodiranju sem relevantne izjave umestila v preglednico in vsaki pripisala pojem ter določila kategorijo in nadkategorijo. Nadkategorije sem razvrstila v naslednje teme: percepcija ženskosti, vloge in naloge v družbi in družini ter vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog. Na podlagi tega je sledilo osno kodiranje. Ko sem vse pojme ustrezno razporedila sem prešla na odnosno kodiranje. Na tem mestu sem iskala povezave med obdelanimi podatki in jih poskušala prikazati z različnimi shemami.

Tabela 3. 1 : Primer odprtega kodiranja

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
B1	<i>Ja pričakuje se, da znaš kuhat</i>	kuhanje	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B2	<i>da maš otroke</i>	materinstvo	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B3	<i>pa da skrbiš zanje</i>	skrb za otroke	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B4	<i>pomagaš pr sosedeh</i>	pomoč sosedom	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B5	<i>da si prijazna</i>	prijaznost	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B6	<i>aja pa seveda</i>	pospravljen	pričakovanja	pričakovanja do žensk	percepcija

	<i>da maš doma pospravljeno</i>	dom	družbe	v Zgornji Savinjski dolini	ženskosti
B7	<i>in da maš pridelke na njivi ali pa vrtu</i>	gojenje pridelkov	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti

Primer osnega kodiranja:

Tema : PERCEPCIJA ŽENSKOSTI

• Vidiki ženskosti

➤ Negativni vidiki ženskosti

- Usklajevanje dela in družine (A77)
- Bolj obremenjene (E64), (H66)
- Ne vidi negativnih vidikov (B92)
- O tem ni razmišljala (F48)
- Odvisno od človeka, ne od spola (B93), (B94)
- Fizično šibkejša od moških (C82)
- Ukoreninjenost stereotipov o ženskah (G38)
- Prepričanje, da so moški boljši vodje (G39)
- Vsiljevanje materinske vloge (C83)
- Pričakovanje skrbi za gospodinjstvo (E67)
- Skrb za kontracepcijo (C84)
- Stigmatizacija pri splavu (C85)
- Družba bolj ocenjuje ženske (D76)
- Ženske nadzirajo obnašanje drugih žensk (D77), (F5)
- Obrekovanje (D78)
- Lepotni standardi (D79), (D80)
- Rojevanje (E65)
- Skrbstvena vloga (E66)

➤ Pozitivni vidiki ženskosti

- Empatija (A78), (C87)
- Materinski čut (A79)
- Čut za delo z ljudmi (A80), (C86), (C87)
- Odvisno od človeka, ne od spola (B96), (B97)
- Preskrbljenost s strani moškega (C89)
- Moški te razvajajo (E69)
- Moški te cenijo (E70)
- Moški priskočijo na pomoč (E72)
- Ni potrebno skrbeti za tradicionalno moška opravila (E71)
- Sposobnost opravljanja več stvari hkrati (D81)
- Organiziranost (D82)
- Vztrajnost kot posledica diskriminacije (G40)
- Zmožnost poroda (D83)

- Nosečnost (D84)
- Pozitivno doživljanje vloge ženske (F49)
- Skrb za zunanji videz (F50)

4 REZULTATI

4. 1. DRUŽBENA KONSTRUKCIJA ŽENSKOSTI

4.1.1 PRIČAKOVANJA DO ŽENSK V ZGORNJI SAVINJSKI DOLINI

Respondentke opazajo, da se od žensk v Zgornji Savinjski dolini pričakuje predvsem, da skrbijo za gospodinjstvo in otroke ter da imajo službo. Pripadnica mlajše generacije izpostavi, da to pričakuje predvsem starejša generacija (*Starejša generacija pričakuje, da bomo mlade mele šiht, otroka, da bomo doma pospravljale pa kuhale. (D1)*). Pripadnice srednje in starejše generacije kot pričakovanja do žensk opredelijo še strežbo moškim, vključenost v društvo ali aktiv kmečkih žena, ter skrb za pridelke na vrtu ali njivi.

Pripadnica mlajše generacije izpostavi, da so pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini visoka. Po eni strani se namreč pričakuje, da so lepe, urejene, ljubeznive in umirjene, po drugi pa da so sposobne poprijeti za različna opravila (*Sploh v Savinjski pa še to, da si sposobna za različna dela, od dela v kuhni, na vrtu, v hlevu, tud delo s stroji. Večino Zgornje Savinjske pokrivajo kmetije in dost je še ročnega dela, tk da more velikrat ženska delat ne sam kao ženska, ampak tud v narekovajeh moška opravila. (G6)*).

Pripadnice srednje in mlajše generacije opazajo, da so pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini še vedno precej povezana s tradicionalno vlogo ženske (*V Zgornji Savinjski je še malo po starem to. (A6)*). Po drugi strani opazajo spremembe na tem področju, a menijo, da se le-te v kmečkem okolju odvijajo počasneje. Respondentke iz mlajše generacije kot spremembe opredelijo, da se mlade ženske vse težje sprijaznijo z dvojno obremenjenostjo zaposlitve in skrbi za družino, ter da je mladim pomembno, da ženska ni sama za delo doma, temveč da s partnerjem sodelujeta.

4. 1. 2. DRUŽBENE NORME

Pripadnice starejše generacije ocenijo, da družbene norme niso več tako stroge, kot so bile včasih. Ena izmed njih kot primer navede norme glede oblačenja (*Noben več ne gleda na to. (B8) Učasih smo mogli bit ob nedeljah v na riže spreglanih hlačeh, (B9) zdej lahk greš tud v trenirki u cerku. (B10)*). V tem primeru lahko zaznamo povezavo med cerkvijo in družbenimi normami. To povezavo izpostavi tudi pripadnica srednje generacije, ki meni, da je v ruralnem okolju vera pomembnejša vrednota, kar s sabo prinaša več družbenih norm (*So pa*

izven mesta bolj verni, kar pomeni tudi več norm. (E4)). Pripadnica srednje generacije, ki krščansko vero opredeli kot pomembno vrednoto, izrazi nerazumevanje do aktivnosti, ki niso v skladu z njenimi verskimi prepričanji (*... edino, kar se mi zdi, da k tim ženskam ne paše, ene kolegice so mi pravle, da so hodle na jogo. To se glih ne sklada z mojmu verskimu mišljenju. (I9)).*

Kljub opažanju upadanja strogosti družbenih norm nekaterih, pa jih druge ženske še vedno močno zaznavajo. Izpostavijo obsojanje urejenosti žensk na podeželju in povezovanje urejenosti z odstopanjem od tradicionalne vloge ženske (*Če si bolj urejena, deluješ kot netipična gospodinja. (A7)* *Že če maš urejene nohte, za marsikoga pomeni, da ne znaš delat. (A8)), (Če si malo bolj zrihtan te ž postrani gledajo. (F3)).* Pripadnice mlajše generacije pa ugotavljajo, da so se norme glede lepotnih standardov za ženske z leti zaostrole. To povezujejo s povečanim vplivom medijev in družbenih omrežij (*Pač, da so čedel bolj važne norme glede postave, se mi zdi da bo čedel slabš. (D7)* *Mediji pa socialna omrežja naredijo svoje. (D8)).*

Kot družbeno normo ženske opredelijo tudi materinstvo. Pripadnica srednje generacije o tem razmišlja takole: *Pa če se kira odloči, da ne bo mela otrok, okolica takoj posumi, da jih ne more met, ne spoštujejo odločitve, da jih ne želi met. (A10)*

Vse tri pripadnice mlajše generacije izpostavijo, da so družbene norme v Zgornji Savinjski dolini do žensk bolj stroge kot do moških. To opažajo na primer pri menjanju partnerjev (*Menjavanje partnerjev je za žensko še kr sporno. (D9)*) in pa v odnosu do uživanja alkohola. Na vprašanje, kaj se za žensko v Zgornji Savinjski dolini ne spodobi, so odgovorile: *Da ženska pije. Ker moške, ki pijejo, tu družba še spodbuja. (C5),* in pa: *Ja za moškega je popolnoma razumljivo, da gre po šihu v gostilno na pir, če to nardi ženska, jo pa postrani gledajo. (G7)*

Več žensk je izpostavilo, da je v Zgornji Savinjski dolini odstopanje od družbenih norm močno stigmatizirano. Kot razlog so navedle, da se v manjših krajih med seboj skoraj vsi poznajo, zaradi česa je veliko obsojanja in obrekovanja (*Pa tudi vsi se med sabo poznamo, zaradi česar so norme še bolj izrazite, je več kritiziranja. (D11)).* (*Uf, na primer, če greš na sprehod, že govorijo, da maš neke za bregu, da se preganaš ukol. (A9)).*

4. 1. 3 ŽENSKOST V RURALNEM OKOLJU

Ženske menijo, da se percepcija ženskosti v ruralnem in urbanem okolju razlikuje. Kot že omenjeno, so izpostavile, da se ljudje v ruralnem okolju bolj zanimajo drug za drugega, zaradi česar so družbene norme še bolj izrazite in odstopanje od njih bolj sankcionirano. Druga se iz svoje mladosti spominja, da so bile v preteklosti ženske na podeželju bolj zapostavljene, niso imele enakih možnosti za izobrazbo in zaposlitev, kot ženske v urbanih okoljih. Razlike še vedno ostajajo, in sicer respondentke opažajo, da je v Zgornji Savinjski dolini še vedno manj možnosti za zaposlitev, da v mestih bolj gledajo na enakopravnost, da je večji poudarek na izobrazbi in karieri, ter da imajo ženske v urbanem okolju več socialnih stikov zunaj družine. Pripadnica srednje generacije še doda, da so ženske v ruralnem okolju bolj strpne v partnerskih odnosih (*Ker v Ljubljani se kar vsak loči, takoj ko je kej narobe. (E14)*).

4. 1. 4 DOJEMANJE DRUŽBENIH NORM IN PRIČAKOVANJ

Ženske na različne načine dojemajo družbena pričakovanja in norme. Ena od pripadnic starejše generacije se z njimi strinja in ne bi nič spremenila. Druga izpostavi, da so se pričakovanja do žensk, v primerjavi s časom njene mladosti, zelo spremenila. Razliko vidi predvsem v tem, da se od ženske ne pričakuje več, da gre po osnovni šoli takoj v službo, se kmalu poroči in ima otroke. Te spremembe opredeli kot pozitivne. Pripadnica srednje generacije pravi, da ji je vseeno za družbena pričakovanja in da ne opaža neenakosti med spoloma. Meni samo, da bi ženske na kmetijah morale imeti več svobode odločanja o svojem življenjskem poteku. Velika razlika o dojemanju pričakovanj in norm, povezanih z vlogo ženske, se pokaže pri respondentkah mlajše generacije. Te so izrazile, da se s pričakovanji do žensk ne strinjajo. Želijo več sprejemanja raznolikosti ter vključevanja moških v gospodinjstva opravila in skrb za otroke.

4. 2. OSEBNI VIDIKI ŽENSKOSTI

4. 2. 1 ZNAČILNOSTI »IDEALNE« ŽENSKE

Respondentke imajo različne predstave o tem, kakšna je idealna ženska. Lastnosti, ki so jih največkrat omenile so, da je dobra mati, da sodeluje s partnerjem, je samostojna, se spoštuje in je zadovoljna sama s sabo. Pripadnice starejše generacije so opredelile predvsem lastnosti, ki se navezujejo na žensko v odnosu do družine (*Je dobra mati, (F19) pa lepo skrbi za dom (F20)*), (*ma otroke (B19)*), *pa da s partnerju sodelujeta. (B20)*). Pripadnice srednje generacije

so že opredelile več lastnosti, ki se navezujejo na žensko samo (*Dela to, kar jo usrečuje (A14)*), (*Pa pozabit verjetno ne na svoje interese tudi, ne sam da bi bla v službi drugih. (I21)*), (*Da sledi svojim ambicijam. (E16)*). Tudi na tem področju se največja razlika pokaže pri pripadnicah mlajše generacije. Te so se namreč osredotočile le na individualne lastnosti, torej tiste, ki se tičejo ženske same (*Je poglobljena v sebe, (C12) pa samostojna itak. (C13)*). (*Je zadovoljna sama s sabo, (D15) uspešna, (D16) dela v življenju to, kar si želi, (D17) pa se ne ozira na pričakovanja, dela kar je njej pomembno. (D18)*). (*Prava ženska je zadovoljna v svoji koži, (G11) je samozavestna, (G12) se zaveda svoje vrednosti. (G13) Ne išče pozornosti, ampak se spoštuje. (G14)*).

Nekatere respondentke so kot lastnost »prave« ženske opredelile tudi materinstvo. Ena izmed njih je pripadnica srednje generacije, ki izrazi nerazumevanje do žensk, ki se odločijo za življenje brez otrok (*Se mi zdi, da je ženska že po naravi nagnjena k temu, pa tud če dva, da se res mata zelo rada, da nekaj po notranjemu navdihu to kliče k potomstvu, težko razumem take. (I35)*).

4. 2. 2 LASTNE VREDNOTE

Na vprašanje o lastnih vrednotah so ženske odgovarjale zelo različno. Kot največkrat imenovani vrednoti sta se izkazali samostojnost in skrb zase. Druge so še služba, prijatelji, vera, samozadovoljstvo, prijaznost, hvaležnost, delavnost, šport, zdravje, sodelovanje v skupnosti, učenje, raziskovanje in vrednote, ki se nanašajo na družino in partnerski odnos. Slednje so najbolj zastopane pri srednji generaciji (*Da sta srečna moja otroka. (A16)*). (*Najbolj pomembno se mi je zdelo, ko še nisem bla poročena, da si najdem enga človeka. (I25)*). Pripadnica srednje generacije je spoznala, da se njene vrednote z leti spreminjajo in da osnivanje družine spremeni vrednotni sistem posameznice (*Se mi z leti spreminja, kaj mi je pomembno. (E18) Ko maš družino, ti je tista najbolj pomembna. (E19)*).

4. 2. 3 NEGATIVNI IN POZITIVNI VIDIKI ŽENSKOSTI

Na vprašanje o pozitivnih in negativnih vidikih ženskosti je pripadnica starejše generacije odgovorila, da jih ne more opredeliti, saj meni, da dobre in slabe strani v življenju niso odvisne od spola, temveč od človeka. Ostale so kot negativen vidik ženskosti največkrat opredelile obremenjenost zaradi skrbstvenega in gospodinjanskega dela (*Smo ful bolj obremenjene kot moški. (E64) Otroka mormo roditi, (E65) avtomatsko maš ti skrb za njega, ko*

je bolan. (E66) Pa še prčakuje se, da boš kuhala, pospravljala pa ni da ni. (E67)) ter usklajevanja dela in družine (Veš ka so minusi, ko smo v mojih cajteh začele ženske hodit na šiht, smo si vse naložle, šiht, pa še tist kar je blo dome za zrihtat pa otroci. (H66)) Respondentke opazajo še, da družba bolj ocenjuje ženske in se zavedajo, da so predvsem ženske tiste, ki nadzirajo obnašanje drugih žensk in jih kritizirajo (Če si ženska te bolj ocenjujejo, gledajo kaj delaš, (D76) predvsem ženska žensko (D77) in potem seveda vso opravljanje (D78)). (Znajo marsike rečt, opravljajo, bolj ženske. Ženske so bolj fovšljive, rade pikajo. (F5)). Pripadnice mlajše generacije so kot negativne vidike ženskosti izpostavile še prepričanje družbe, da so moški boljši vodje, vsiljevanje materinske vloge, skrb za kontracepcijo, stigmatizacijo ženske pri odločitvi za splav ter lepotne standarde, ki negativno vplivajo na samopodobo žensk.

Kot pozitivne vidike ženskosti so respondentke imenovala predvsem lastnosti kot so empatija, materinski čut, čut za delo z ljudmi, sposobnost opravljanja več stvari hkrati in organiziranost. Pripadnica srednje generacije kot prednosti ženskega spola vidi razvajanje in pomoč s strani moških in to, da ženskam ni potrebno opravljati tradicionalno moških del (Ne rabiš furat avta na servis, čeprav ga znaš, ti ni treba, ker to naredi moški. (E71)). Pripadnica starejše generacije kot prednost vidi to, da je družbeno sprejemljivo za ženske, da se posvečajo svojemu videzu (Ja to mogoč, da se ženske lhk bolj rihtamo, je manj opazno. K če se moški upedena si že norce delajo iz njega, za ženske je to normalno. (F50)). Ena izmed pripadnic mlajše generacije je kot prednost ženskosti navedla vztrajnost kot posledico diskriminacije (Mogoč glih to, da je potrebno dost dokazovanja, ker za žensko nič ne pride na lahko. Tk da se ženske bolj trudimo, da neke dosežemo, se bolj poglobimo in nakonc tud bolj učinkovito neko stvar nardimo. (G40)). Dve respondentki sta kot pozitivni vidik ženskosti navedli tudi biološko zmožnost nosečnosti. Pripadnica srednje generacije je nosečnost in materinstvo navedla kot največji prednosti ženskosti (Že od dekliških let sem si želela, da bi bla kdaj mama. In se mi zdi, da je to ena taka dobrina, taka milost, ki je moški na tak način ne more doživet. (I68)). Tudi pripadnica mlajše generacije nosečnost doživlja pozitivno (Zdej vidim in čist drugače doživljam nosečnost kot partner, se bolj zavedam, se čutim bolj povezano z otrokom. To moški nikol ne more izkusit. (D84)).

4. 3. VLOGE IN NALOGE V DRUŽBI IN DRUŽINI

4. 3. 1 POISTOVETENJE Z VLOGAMI

Ženske poistovetenje z vlogami razumejo in dojemajo na različnih ravneh. Pri vseh treh generacijah pa je razvidno, da je dojemanje ženskosti močno povezano z vlogo matere.

Pripadnica starejše generacije se poistoveti z vlogo matere, babice in sosede. Hkrati pove, da se ne poistoveti z vlogo gospodinje, saj ji gospodinjska opravila niso najbolj pomembna. Meni, da glede tega ne izpolnjuje pričakovanj okolice, saj jo soseda graja, da nima dovolj pospravljenih hiš. Rada se posveča pridelkom na vrtu in na njivi, zaradi česar jo sosedi in družina pohvalijo. Tudi druga pripadnica starejše generacije rada dela na vrtu in na njivi. V družini se njena vloga kaže v skrbi za gospodinjstvo. Pove, da se mož včasih pritožuje, če nima pospravljenega. Spominja se tudi stiske, ko je ob poroki prevzela vlogo gospodinje in ni bila vešča v kuhinji (*K včasih je blo kr sramotno, če ženska ni znala kuhat, me je blo kr sram k nism znala. (H56)*). Tretja pripadnica starejše generacije o poistovetenju z vlogami pove, da zavrača vlogo ženske, ki je ponižna moškemu (*Da bi mene partner komandiro nikol in nikdar ne pustim. (F27)*).

Dve pripadnici srednje generacije svoji vlogi opredelita kot zaposlena ženska in mama. Izpostavita tudi, da podrejanje družbenim pričakovanjem ni nujno. Respondentka na primer nima vrta ali njive, čeprav okolica to od nje pričakuje. Druga izpostavi zavračanje vsiljene tradicionalne vloge ženske (*Od bivšega babica mi je na primer rekla, da mora vsaka ženska znat skuhat govejo župo in to more bit vsako nedeljo. Meni ni v interesu, da bi nedelje preživela v kuhinji. Grem rajš na izlet z družino. (E68)*). Izrazi pa stisko zaradi usklajevanja vloge noseče mame z enoletnim otrokom in zaposlene ženske, zaradi česar včasih izgubi potrpljenje. Tretja pripadnica srednje generacije se na prvem mestu poistoveti z vlogama mame in žene (*Sem mama devetim otrokom (I36) in žena. (I37)*). Pomembno pa ji je tudi sodelovanje pri verskih obredih in v lokalni skupnosti. Pove, da zaradi velike družine zapostavlja osebne interese in čas zase, vendar ji je vloga matere pomembnejša od tega.

Pripadnica mlajše generacije se poistoveti z vlogo partnerke in bodoče mame. Meni, da glede tega izpolnjuje pričakovanja okolja. Druga pripadnica mlajše generacije ne želi biti mama, zaradi česar se sooča z nerazumevanjem s strani staršev in pritiski s strani prijateljic, ki so že v materinski vlogi (*Kolegice k so mamice pa govorijo, da si bom že enkrat premislila. (C77)*).

Se prčakuje, da si bom želela enkrat met otroka, ker je to normalno. Ampak si ga pač ne. (C79)).

4. 3. 2 DELITEV DOMAČEGA DELA

Pripadnica starejše generacije živi sama in sama skrbi za vsa hišna opravila – kuha, pospravlja, kosi travo, seka drva itd. Pri tem ji pomagajo hči, vnukinja in sosedge. S tem je zadovoljna, saj si lahko svobodno razporeja svoj čas in si lahko opravila tudi preloži. Meni, da je prav, da si v zvezi partnerja enakomerno delita delo, saj je prepričana, da lahko vsi delamo vse, ne glede na spol. Druga pripadnica starejše generacije je v družini odgovorna za gospodinjska opravila, medtem ko moški člani družine opravljajo tradicionalno moška dela. Pove, da je do takšne delitve dela prišlo samodejno že ob začetku skupnega življenja z možem. Spominja se, da je kot mati popolnoma prevzela skrb za otroke, saj se v tistih časih moški niso ukvarjali s skrbstveno vlogo. Tretja respondentka pove, da s hčerko živita sami in si med sabo delita opravila. Meni, da je prav, da moški pomaga v gospodinjstvu, vendar ženska tega ne sme nujno pričakovati. Izpostavi, da je skrb za urejen dom še vseeno v ženski domeni in da je delitev dela po spolu naravna (*Dam prav, da moški pomaga pr gospodinjstvu. (F9) Sm pa mnenja da določene stvari so še zmerm moške pa ženske, ne bo šla ženska sekat drv na primer. (F10) Tud ni prav, da ženska na vsak način prčakuje od moškiga, da bo kuho pa pospravljjo. (F11) Ženska je tista, k nardi dom. (F12)).*

V družinah vseh treh pripadnic srednje generacije, si delo delijo po spolu. Ženske opravljajo gospodinjska dela – kuhajo, perejo, pospravljajo, likajo, med tem ko moški opravljajo tradicionalno moška dela (*Js delam gospodinjska opravila, (E33) zunaj pa popravila pa partner. (E34)).* Na vprašanje, kako je prišlo do takšne ureditve odgovarjajo, da so tako navajene od doma in da jim je takšna delitev dela samoumevna. Vse zatrdijo, da jim to tudi ustreza. Dve pripadnici srednje generacije celo izpostavita, da nimata želje, da bi bil partner vključen v gospodinjska opravila, saj z njegovim delom ne bi bili zadovoljni (*Sam če bi hotla, da on opravlja gospodinjska dela ne bi bla zadovoljna s tem, ker ne zna. Bi ble cote poštrihane, zmučkane pa tk naprej. (A35)). (Je bolj narejeno če sama naredim. Ženske smo glede tega bolj natančne. (E37)).*

V nasprotju s tem, pri pripadnicah mlajše generacije opazimo željo po večji vključenosti moških, vendar je v praksi še vedno prisotna delitev dela po spolu. Respondentka, ki živi s partnerjem, pove, da kuhata in sesata oba, pere, čisti in opravlja večje nakupe pa sama,

medtem ko partner skrbi za popravila in dela okrog hiše. Respondentka, ki živi s starši pove, da sama opravi večino gospodinjskih del in da ji to prinaša zadovoljstvo. Vseeno si želi, da bi oče in brat pomagala pri gospodinjskih opravilih, vendar spodbujanje k temu vodi v konflikt. Tako kot pripadnice srednje generacije, je tudi ona prepričana, da ženska bolje opravi gospodinjska dela. Izjema je pripadnica mlajše generacije, ki pove, da si v družini opravil ne delijo glede na spol (*Predvsem po principu kdo ma takrat čas, tist pa naredi. (G22) Ne delimo si strogo na moška pa ženska opravila. Lih tk ko moški član družine skuha kosilo, grem js na primer skidat živini. (G23)*).

4. 3. 3 STARŠEVSTVO

Na vprašanje, povezano z deljenim starševskim dopustom, so ženske odgovarjale zelo raznoliko. Pripadnice starejše generacije enakomerno delitev starševskega dopusta odobravajo, vendar izpostavijo, da je v praksi to redkost. Kot razloge, čemu v praksi ne prihaja do bolj enakomerne delitve, navedejo, da ženske običajno prevzamejo odgovornost za otroka nase (*Neke smo že ženske tk narete, da kr mislimo, da mormo same pr otrokeh bit. (H28)*), da imajo moški višjo plačo od žensk in da nekateri očetje niso zainteresirani za koriščenje starševskega dopusta. Vse pripadnice starejše generacije se spominjajo, da je bilo v času njihove mladosti aktivno očetovstvo zasmehovano (*Sam v tistih cajteh je blo skor sramotno za moškega, da bi z otrokeh se ukvarjal. (H34)*). (*Tud če je moški na primer pelo otroka na sprehod z vozičku, je bla sramota. (B72) Zdej na srečo ni več tk. (B73)*). (*Včasih bi pa to bla stvar posmeha. Je sosed obešal plenice na balkonu, so se mu vsi smejali. (F32)*). Spremembe k aktivnemu očetovstvu vse pripadnice starejše generacije označijo kot pozitivne.

Pri pripadnicah srednje generacije zaznamo bolj zadržana stališča do deljenega starševskega dopusta. Na vprašanje, na podlagi česa so se odločile, da starševski dopust v celoti koristijo same, odgovarjajo, da sploh niso bile seznanjene z možnostjo delitve. To je zanimivo, saj možnost delitve starševskega dopusta v naši zakonodaji obstaja že od leta 1884. Pripadnice srednje generacije dalje ocenijo, da moški med koriščenjem starševskega dopusta ne bi opravljali svojih dolžnosti (*Moj bi dal otroka starim staršem in bi šel naokol, ne bi opravljal funkcije očetovskega dopusta in se posvečal otroku. (A37)*). (*Sam on bi pa tud izkoristu ta dopust bolj za hobije, ko pa za skrb za otroka. (E40)*). Kot razlog za neenakomerno delitev starševskega dopusta respondentka srednje generacije navede tudi obsojanje družbe (*Ampak to je kriva družba, ker če ni tk ko je normalno, pač da ženska koristi celega, te majo kr za čudaka. (E43)*).

Prednost delitve pa vidi predvsem v razbremenitvi matere. Meni namreč, da so pričakovanja do mladih mater previsoka. *(Od ženske se preveč pričakuje, da ko bo prišla iz porodnišnice, bo mela pospravljeno, skuhan, bo skrbela za otroka, za sebe pa še za partnerja. (E30)).* O obremenjenosti mladih mater pripoveduje tudi respondentka, ki se spominja dolžnosti opravljanja kmečkih opravil v času nosečnosti. *(Ko to je blo treba it delat, na travnik na primer pa skuhat pa vse, ko da mi ni blo nič. Vem, da sem dva tedna pred roku sušila na travniku. (I33)).*

Pripadnice mlajše generacije podpirajo enakomernejšo delitev starševskega dopusta. Prednosti vidijo v spodbujanju aktivnega očetovstva ter navezanosti otroka na oba starša. Kot oviro pri enakomernejši delitvi pa respondentka mlajše generacije opredeli občutek krivde pri mami in prepričanje, da je otrok bolj navezan na mamo.

4. 3. 4 ŽENSKE IN POKLICI

Na vprašanje, ali obstajajo poklici, ki niso primerni za ženske, respondentke odgovarjajo različno. Vse pripadnice mlajše generacije in ena pripadnica starejše menijo, da takšni poklici ne obstajajo. Odgovor utemeljijo z argumenti, da ženske znajo vse, da so bolj vztrajne kot moški in da sposobnosti niso odvisne od spola. V nasprotju s tem, so ženske srednje generacije ter dve pripadnici starejše generacije mnenja, da določeni poklici niso za ženske. Kot primere so navedle delo v rudniku, žagi, gradbeništvu, vojski, policiji ter poklica gasilec/-ka in reševalec/-ka. Kot razloge so navedle, da fizično zahtevna dela niso primerna za ženske in da fizično zahtevnejše poklice že od nekaj opravljajo moški. Respondentka srednje generacije navede še, da so ženske po naravi bolj čustvene. Pripadnica starejše generacije pa opaza večanje trenda zaposlovanja žensk v tradicionalno moških poklicih *(K včasih niso ble pilotke, pa so zdež ženske tud, pa šoferke tovarnjakov pa dost takih poklicu je blo, k jih ženske niso delale, zde pa kr. So še bolj redke, sam ene so pa kr. (H40)).*

4. 3. 5 DISKRIMINACIJA NA PODLAGI SPOLA

Na vprašanje o diskriminaciji na podlagi spola je pet žensk odgovorilo, da nima te izkušnje. Pri štirih izmed njih se je tekom pogovora izkazalo, da so diskriminacijo doživele.

Pripadnice starejše generacije so izpostavile predvsem omejevanje pri razvijanju osebnih interesov in oviranje samostojnosti. Zanimivo je, da so vse diskriminacijo doživele s strani matere. Ena od njih se spominja, da jo je mati odvrčala od opravljanja tradicionalno moških

aktivnosti in posledično od druženja z očetom (*Že ko sm bla mejhna sm bla rada zavn njega, sam je mama gvarila da ne ko se boš umazala pa strgala. Vem da sm si enkrat v drvarnci tud kiklo strgala na žeblju, jaaa kako je blo to. (H37)*). Druga pripadnica starejše generacije je s strani matere doživljala vsiljevanje ponižnosti moškemu (*Še naša mama je tk razmišljala, ko sm se ločevala je rekla potrpi, js sm pa kuj. (F33)*). Tretja pripoveduje o materinih grožnjah, ko se je želela preseliti na svoje.

Od pripadnic srednje generacije samo ena respondentka opredeli izkušnjo diskriminacije, in sicer omejevanje družabnega življenja (*So pravli, da se ne spodobi, pa ka bodo drugi rekli, da bodo misnli, da se ponujam, če bom hodla okrog zvečer. (A70)*). O tem pripoveduje tudi pripadnica mlajše generacije, ki je omejevanje doživljala s strani bivšega partnerja, za katerega ni bilo sprejemljivo, če je bila v družbi moških. Pripadnica mlajše generacije pripoveduje tudi o diskriminaciji na področju dela (*Ja hotla sm it delat v žago, pa me ni vzel ker sm ženska. (C46) Sem mu ponudla celo, da pridem zastonj za kak dan, da vidi, da znam, pa me vseen ni hotu. (C47)*). Druga je doživela vsiljevanje aktivnosti na podlagi spola v šoli in tretja neprimerno vedenje s strani moških na delovnem mestu (*To je kr pomembno, ker sama delam v gostilni in tm nekateri res mislijo, da ti lahk vse rečejo, te šlatajo, ni da ni. Nekateri so že pro vsiljivi, pa nesrami. Ker če si natarcarca si pa kao lahk vse dovolijo. (G15)*).

4. 3. 6 SPREMEMBE K OSVOBODITVI ŽENSK

Kot pomembno spremembo k osvoboditvi žensk respondentke označijo predvsem zaposlovanje žensk. Izpostavijo tudi spremembe v življenjskih potekih, in sicer, da se zdaj ženske kasneje odločajo za poroko in družino ter da imajo v povprečju manj otrok. Pripadnica starejše generacije izpostavi, da aktivno očetovstvo ni več zasmehovano in se posledično moški bolj vključujejo v skrb za otroke, kar razbremeni ženske. Druga navede tudi boljše možnosti za izobrazbo in več socialnih stikov žensk kot v preteklosti, ko so se večinoma zadrževale le v krogu družine. Pripadnice mlajše generacije družbene spremembe glede ženskosti povežejo z drugačnimi vrednotami in stališči pri mlajših generacijah, predvsem s poudarjanjem enakopravnosti spolov in osebne izbire (*Mi mlajši smo glede tega bolj moderni, se zavedamo da je od vsake ženske odvisno kk si sama zastavi življenje. (D4)*).

4. 4 VLOGA PRIMARNE DRUŽINE PRI REPRODUCIRANJU SPOLNIH VLOG

4. 4. 1 VLOGE V PRIMARNI DRUŽINI

Pripadnice starejše generacije pri pogovoru o svojih primarnih družinah opisujejo izrazito spolno specifične prakse. Njihove matere so skrbele za gospodinjstvo, medtem ko so bili očetje odgovorni za preživljanje družine. Ena izmed pripadnic starejše generacije izpostavi tudi problematiko alkoholizma (*Je blo pr usaki hiši tk da so ženske delale dome, moški pa na šihtu pa velik pili. (B70)*). Spominjajo se tudi, da moški niso sodelovali pri skrbi za otroke in gospodinjskih opravilih. Izjema je respondentka, ki pove, da je njen oče ob nedeljah pomagal skuhati kosilo in da je bil pripravljen opravljati gospodinjska dela, vendar je bila delitev dela po spolu družbena norma. (*Taka je bla navada, tud drugod, se sploh ni pomislilo, da bi blo drugač. (H63) Ate bi se že lotu vsega, sam tk je pač blo. (H64)*). Iz pripovedi starejše generacije je še jasno razviden patriarhat. Glede odnosa z očetom namreč govorijo o strahospoštovanju, tudi o nasilju, o katerem se v tistih časih ni govorilo. Le ena izmed pripadnic starejše generacije pove, da je rada preživljala čas z očetom, vendar mati tega ni odobraval. Omejevanje in nadzorovanje s strani matere se pri starejši generaciji pokaže kot pogost vzorec.

V primarnih družinah respondentk srednje generacije opazimo trend zaposlovanja žensk. Vendar se ta pojavi le pri respondentkama, ki sta odrasčali brez očeta, medtem ko je v družini tretje pripadnice srednje generacije mati še vedno v vlogi gospodinje. Ena izmed respondentk, ki je odrasčala brez očeta, pove, da je bila za preživljanje odgovorna mama, za domača opravila pa je skrbela babica (*Vse je delala stara mama, od kuhanja, pospravljanja, sekanja drv, popravil...Vse je znala. (A59)*). Pri drugi respondentki so si po smrti očeta z mamo, bratom in sestro sistematično delili hišna opravila. (*Jaz, brat, sestra in mami smo pa vsi delali vse. Meli smo sistem po sobah, vsak je mel svoje zadolžitve. (E58)*). Primera pokažeta, da delitev dela po spolu ni nujna in da lahko ženske prevzamejo zadolžitve, ki so razumljene kot tradicionalno moške.

Tudi pri mlajši generaciji se vloge od družine do družine razlikujejo. Ena izmed respondentk pove, je oče cele dneve preživljal v službi in hkrati zidal hišo, medtem ko je mati skrbela za gospodinjstvo in otroke ter bila zaposlena za polovični delovni čas. Pri drugi pripadnici mlajše generacije sta zaposlena oba starša, vendar je za gospodinjstvo skrbela mati, dokler tega ni v večini prevzela respondentka sama. Na vprašanje, kdo odloča o pomembnih

zadevah, je odgovorila: *Mami definitivno. (D56) Je bolj odločna, (D57) organizirana, (D58) ati se pač strinja. (D59)* Tretja respondentka iz mlajše generacije, ki je odraščala na kmetiji, opisuje odsotnost delitve dela po spolu. Vsi v družini namreč delajo vse in se tudi skupaj odločajo o pomembnih zadevah.

4. 4. 2 SPOROČILA

Pripadnice starejše generacije se spominjajo, da se je od deklet pričakovalo, da so pridna in ubogljiva, med tem ko se je fantom dovolilo več. Izpostavijo tudi sporočila glede oblačenja, in sicer da so morala dekleta ves čas nositi oblekice. Pripovedujejo tudi o zgodnjem uvajanju v vlogo gospodinje s strani matere (*Uf k poštelvanju, zato mi še pa zdej ni za njega. Stalno je gvarila, da če nimaš kej drugga, pa kej poštelej. K tistmu me je pa zlo silila. (H48)*). Respondentka starejše generacije izpostavi še, da je rada pomagala očetu pri delu, vendar jo je mama od tega odvrčala, ker se opravljanje tradicionalno moških del za dekleta ni spodobilo. Druga pripoveduje, da za dekleta ni bilo sprejemljivo, da bi sama zahajala ven. (*Tud to da sama nism smela v kino, razn če je šel brat zraven se mi je tudi zdelo čisto normalno. (B82)*)

Tudi pripadnica srednje generacije pripoveduje o omejevanju družabnega življenja. Njena babica je bila namreč prepričana, da se za dekleta večerni izhodi ne spodobijo. Vendar opazimo razliko v dojemanju sporočila. Pripadnica starejše generacije je namreč to prepričanje ponotranjila kot nekaj normalnega, po drugi strani pa je pripadnica srednje generacije to dojemala kot krivico. Opazimo tudi razliko v omejevanju aktivnosti. Medtem ko so pripadnice starejše generacije strogo odvrčali od tradicionalno moških opravil, respondentke srednje generacije poročajo drugače (*Stara mama me je usmerjala v vsa dela, od dela v hlevu, na njivi, do kuhanja, šivanja, (A50) tud poštraufale sma kdaj ke. (A51)*).

Tudi pri pripadnicah mlajše generacije lahko zaznamo spolno specifična sporočila. Ena od respondentk je na primer prejela veliko opozoril glede varnosti. Na primer, da je za žensko nevarno biti v družbi samih moških, da mora paziti, da ji česa ne podtaknejo in podobno. Izpostavila je tudi spodbujanje k finančni odvisnosti od moškega (*Glede partnerja so mi pa vedno govorili da rabiš nekoga, k je finančno podprt, da lahk poskrbi za tebe. (C74)*). Druga pripadnica opaza, da je v primerjavi z bratom, sama prejela bolj stroga sporočila glede primerne vedenja. S strani babice pa še vedno prejema sporočila o delitvi dela glede na spol (*Če rečem na primer bratu, da bi mogu nardit kako gospodinjsko opravilo, stara mama znori, je prepričana da moški tega ne smejo delat. (D2)*). Tretja respondentka ne opaza, da bi bila

kot dekline deležna drugačnih sporočil kot njena brata. V njeni družini vlada prepričanje, da lahko vsak počne vse, ne glede na spol.

4. 4. 3 PONOTRANJENJE SPOLNIH VLOG IN PRENOS VZORCEV IZ PRIMARNE DRUŽINE

Ženske so na različne načine ponotranjile spolne vloge. Nekatere so posnemale zgled staršev, ravnale v skladu z družbenimi normami in pričakovanimi življenjskimi poteki. Druge so ravnale v nasprotju z družbenimi normami in se soočale z neodobravanjem družine in širše družbe. Dve sta izpostavili tudi, da sta se v mladosti zavestno odločili, da bosta prekinili določen vzorec in svoje otroke vzgajali na drugačen način. Osem od devetih respondentk je preneslo način delitve dela iz primarne družine, šest od teh je prevzelo odgovornost za gospodinjska opravila, dve pripadnici mlajše generacije pa pričakujeta enakomernejšo delitev gospodinjskih opravil s partnerjem.

Pripadnica starejše generacije je povedala, da so se ji spolno specifične prakse v družini zdele normalne, ker je bilo povsod tako. Upoštevala je, kar so ji rekli in ponotranjila vlogo plašne in ubogljive deklice. Tudi v odraslem življenju, ko ji je mama grozila s samomorom, če se bo preselila na svoje, se je kljub želji po selitvi uklonila (*Če bi bla moški bi bla verjetno bl odločna pa bi šla. (B52)*). Čeprav sta si njena starša delila opravila glede na spol, sama meni, lahko vsak človek počne vse, ne glede na spol. Živi sama in skrbi za vsa domača opravila.

Druga pripadnica je povedala, da je že kot dekline čutila upor do vsiljene tradicionalne vloge ženske. Bila je ubogljiva, vendar se je zavedala želje po spremembi (*Zmerm sm si pa misnla, ko bom js velka, bom pa tole drugač. (H51)*). Presekala je cikel vsiljevanja tradicionalnih spolnih vlog in svojim otrokom omogočila več svobode (*Svojim otrokom sm marsikej pustila pa tud marsikej so lahk delali, kar jaz nism smela. (H52)*). Čutila je upor do vloge gospodinje, vendar se je zaradi takratnih utečenih življenjskih potekov kmalu poročila, osnovala družino, ter prevzela vlogo gospodinje in matere. Ohranila pa je željo po ekonomski neodvisnosti (*To je že fajn, da maš svoj gnar pa da si samostojna, da nisi tk ko sužnja. Zde če nimaš svojga gnarja morš tud kr tih bit. (H68)*), posledično se je soočala z velikimi stiskami zaradi dvojne obremenjenosti zaposlitve in skrbi za dom in družino.

Tretja respondentka se je kljub nagovarjanju matere, da naj vztraja in potrpi v nesrečnem zakonu, uprla in ločila. Zavrača vlogo ponižne in poslušne ženske ter ceni samostojnost in svobodo. Ponotranjila pa je delitev dela po spolu, za katero meni, da je naravna in da je

ženska odgovorna za urejen dom ter da pričakovanje sodelovanja moškega pri gospodinjskih opravilih ni upravičeno. Prepričana je tudi, da enakost med spoloma ni naravna (*Ženska je tista, k nardi dom. (F12) Nism starokopitna, sam tk pač je. Narava je taka, neke so moška opravila neke pa ženska, nimaš ke. Že zarad biologije, tud moški na primer ne more roditi pa dojit. Ne more bit kr vse isto pa vseeno ka je kdo, neke te lhk v šoli učijo, neke je pa pol dejansko življenje. (F13). Nikol ne bo enakosti, to ni možno, niti ne naravno. (F14)*).

Pripadnica srednje generacije je preko zgleda babice ponotranjila predstavo o močni ženski. Prenesla je način delitve moči v družini (*Čist normalno se mi je zdelo. (A65) Da tist k je najbolj sposobn v družini, lhk ma tud komando. (A66)*) in prevzemanje odgovornosti za gospodinjska opravila (*Še zmerm tk razmišljam. (A67) Pa tud to, da če hočš da je v redu narejeno, bolš da sam zrihtaš. (A68)*). Zaradi doživljanja omejevanja svobode v mladostniških letih se je odločila, da bo prekinila ta vzorec in svojim otrokom dovolila več svobode.

Druga respondentka izpostavi, da je zaradi zgodnje smrti očeta že od malega navajena, da stori, kar je za storiti. Sama pravi, da je zaradi tega v svoji partnerski zvezi prevzela odgovornost za gospodinjska opravila (*Je bolš narejeno če sama naredim. Ženske smo glede tega bolj natančne. (E37)*). Meni, da ji je zaradi odraščanja brez očeta, njena osnovana družina še toliko bolj pomembna in se še bolj trudi za dober partnerski odnos. (*Ker sem odraščala brez očeta, si želim, da bi mi kot družina funkcionirali, da bi moji otroci meli družino, očeta. Sem zarad tega tud bolj strpna v odnosu, se bolj trudim. (E62)*).

Tretja pripadnica srednje generacije je odraščala v devetčlanski krščanski družini. Glede spolnih vlog je posnemala zgled staršev. Že od malega se je učila tradicionalno ženskih opravil in imela do njih veselje, predvsem do kuhanja. Ponotranjila je krščanske vrednote in željo po osnovanju velike družine, ter ideal zakonske zveze (*Najbolj pomembno se mi je zdelo, ko še nisem bla poročena, da si najdem enga človeka, (I25) pol gre pa to čist spontano, se cilji postavijo sami po seb. (I26)*). (*Sploh ko vidiš, kk se mata ate pa mama rada, to neseš s sabo v življenje, vidiš da je to možno in si to želiš. (I32)*) V življenju ji je najpomembnejša vloga matere, ki jo dojema kot poslanstvo ženske. Zaupa, da so življenjski poteki odvisni od boga. Izpostavi pa, da se ji zdi pomembno, da moški ženski pomaga pri gospodinjstvu, zato tudi svoje sinove uči gospodinjskih opravil (*Se mi zdi, da jaz bi pa kar rada, da bi pobi znali tud kej poštelat za sabo pa zrihtat, (I61) ker vsaka žena kdaj rabi pomoč na svojmu področju. (I62)*).

Pripadnica mlajše generacije je ob stalnih opozorilih glede nevarnosti, ki prežijo ženski, ponotranjila občutek šibkosti (*Dali so mi občutek, da sem najbolj šibek človek na svetu , (C68) da mi vsi slabo hočejo, da sm na vsakem koraku v nevarnosti. (C69)*). Hkrati poudari, da jo je nenehno opominjanje spodbudilo k uporništvu (*Ni mi pasalo teženje, pa sm kr dost delala po svoje. (C70)*). Na delitev dela v svoji primarni družini ne gleda kot na spolno specifično, temveč na delitev na podlagi količine časa, ki ga partnerja preživita v službi. To prepričanje je tudi sama prenesla (*Ja še dans se mi zdi sprejemljivo, da če moški bolj dela v službi in je ženska več doma, da ona skrbi za dom. (C61) Če je kontra, pa kontra. (C62) Ni spolno določeno. (C63)*). Sporočil o finančni preskrbljenost s strani partnerja ni ponotranjila, saj sama ceni samostojnost in neodvisnost.

Druga pripadnica mlajše generacije izpostavi zgodnje uvajanje v vlogo gospodinje, vendar poudari, da gospodinjska opravila dela z veseljem (*Mene je mami kr kmalu začela učiti kk skrbet za gospodinjstvo. (D34) Ampak to tud rada delam, mi ni problem. (D35)*). Izpostavi željo po osvoboditvi od tradicionalnih spolnih vlog in prekinitev učenja le-teh preko generacij (*Sama ne bom delala tk pa tud ne bom teh tradicionalnih prepričanj prenašala na svoje otroke. (D13) Mislim, da morjo tud moški sodelovat pr gospodinjskih opravilih in vzgoji otrok. (D14)*). Pove, da je posnemala zgled staršev pri delitvi moči v družini (*Se trudim, da se odločama skup, ampak ga je treba kar naprej opominjat, (D63) tak da se rajš sama odločim in se on strinja. (D64)*).

V družini tretje respondentke mlajše generacije spolne vloge niso tradicionalno osnovane. Prepričanje o enakosti med spoloma je ponotranjila in jo pričakuje tudi v bodočem partnerskem odnosu (*Ker je že od nekdaj tk se mi je to vedno zdela najbolj normalna stvar (G34) in mi je blo pro čudno , ko sm od vrstniku kdaj čula, da dela določene stvari sam mama al pa oče. Isto pr odločanju. (G35) To še zdej dojemam kot neke normalnega in to prčakujem tud pr mojmu partnerju. (G36)*).

4. 4. 4 OBLIKOVANJE ŽIVLJENJSKIH ODLOČITEV

Pripadnice starejše generacije so življenjske odločitve sprejemale v skladu s pričakovanimi življenjskimi poteki in družbenimi normami, pri čemer so svoje želje nemalokrat zapostavile. Če to primerjamo z mlajšo generacijo, opazimo veliko razliko. Mlade namreč bolj poudarjajo osebno izbiro, sledenje lastnim ambicijam in avtonomnost.

Pri pogovoru o življenjskih odločitvah se je kot pomembna tema pokazala izobrazba. Pripadnice starejše generacije izpostavijo, da je bila izobrazba v tistih časih težko dostopna. Problem je bil tako iz finančnega vidika in oddaljenosti srednjih šol in fakultet, hkrati pa se je pričakovalo, da se posameznice in posamezniki čim prej zaposlijo in začnejo prispevati denar v družini. Dve pripadnici starejše generacije sta se tako zaposlili takoj po končani osnovni šoli, ena pa po končani srednji. Respondetke izpostavijo, da je bila šiviljska industrija v Zgornji Savinjski dolini dolgo edina možnost za zaposlovanje žensk (*Sploh se nism odločla, konc šole se je blo treba prjaviti na zavod, sm se prijavla pa so me kr poklicali v šiviljsko tovarno (H43), Je bil pa to edini šiht za ženske tle. (H44)*). Ženske so omejevali tudi pričakovani življenjski poteki. Pričakovalo se je, da se mlade poročijo in osnujejo družino. Respondentke izpostavijo, da jim je po osnovanju družine postala le-ta glavna prioriteta, zaradi česar so zapostavljale lastne cilje in interese (*Mlada sm se uženla, pr dvajstih. To je v mojih cajtih blo že kr pozno, k zdej si tega na predstavlam. Pol pa pride družina, služba, druge prioritete maš ... (F37)*).

Pri srednji generaciji se pokažejo velike razlike med respondentkami. Dve ženski povesta, da sta odločitve sprejemali popolnoma po svoji volji in da jima mnenje okolice ni bilo pomembno. Tretja, ki je odrasčala v kmečkem okolju, pa pove, da se v mladosti ni počutila sposobno sprejemati pomembne odločitve. Pri izbiri srednje šole je tako na primer upoštevala mamine usmeritve (*Ka pa vem, v tistih letih se mi zdi da res nism bla tk sposobna svojih odločitu sama sprejemati. Dom ma največji vpliv. (I54)*). Odločitev za devet otrok opredeli, da si je že od nekdaj želela veliko družino, kot sta jo imela njena starša. Izpostavi tudi, da so življenjski poteki posameznic in posameznikov v veliki meri odvisni od volje boga.

Največji razkorak vidimo pri prehodu na mlajšo generacijo. Velik poudarek dajejo osebni izbiri, zasledovanju lastnih ciljev in avtonomiji. Vse povedo, da so si svobodno izbrale smer in zeleno stopnjo izobrazbe, vendar ena tekom intervjuja spozna, da je bila njena izbira srednje šole pogojena s spolom (*Če bi še enkrat odločala, verjetno ne bi šla na gimnazijo, ampak na strojno. (C80). Ampak takrat sploh nism razmišljala o tem, ker se nekaj ni jemalo to kot možnost za punco. (C81)*). Opazimo lahko tudi spremembe v vzgoji. Medtem ko so pripadnice starejše in srednje generacije pripovedovale o omejevanju s strani staršev (predvsem mater), pripadnice mlajše generacije govorijo bolj o spodbudnih in razumevajočih starših (*Me spodbujata, pa dajata nasvete, ampak nikol ni noben reku kaj bi mogla. (D74)*).

Čeprav na tem področju prihaja do sprememb, pa so odločitve, ki niso v skladu z družbenimi pričakovanji, še vedno povod za stigmatizacijo. Pripadnica mlajše generacije pripoveduje o svoji odločitvi, da ne želi imeti otrok, zaradi česar se redno sooča z nerazumevanjem in neodobravanjem družbe. Tudi starši so se z njeno odločitvijo težko sprijaznili (*Glede materinske vloge so se starši po desetih letih prerekanja navadli, da ne bom mela otrok. (C76)*).

5 RAZPRAVA

Vloga ženske v Zgornji Savinjski dolini je pogojena z družbenimi pričakovanji, ki so v tem pretežno ruralnem okolju, še vedno občutno tradicionalna. Od žensk se pričakuje predvsem zaposlitev, skrb za gospodinjstvo in družino. V kmečkem okolju se pričakuje, da so ženske pripravljene poprijeti za različna opravila, med tem ko se skrb za videz obsoja in povezuje z nezmožnostjo dela ter odstopanjem od pričakovane vloge ženske. Družbena pričakovanja ustvarjajo pritisk, kako bi ženske morale živeti svoje življenje.

Rener, Sedmak, Švab in Urek (2006), navajajo, da je v slovenski družbi še vedno prisotno povečevanje vloge ženske kot matere. Tudi sama ugotavljam, da je dojemanje ženskosti pri respondentkah močno povezano z vlogo matere. V preteklosti so materinstvo dojemali kot dolžnost ženske, kot nekaj samoumevnega in naravnega. Pa je danes kaj drugače? Ena od respondentk namreč pripoveduje o svoji odločitvi, da ne želi imeti otrok, zaradi česar se redno sooča z nerazumevanjem in neodobravanjem s strani družine in družbe. Kot piše Leskošek (2002), družba materinstvo enači z ženskostjo, medtem ko odrekanje materinstvu enačijo z egoizmom in sebičnostjo.

Poudarjanje in povečevanje materinstva tako marsikatera ženska občuti kot pritisk, da tudi sama prevzame materinsko vlogo. Respondentke starejše generacije so se zaradi materinske vloge odrekale številnim lastnim ambicijam in željam. To zaznamo tudi pri pripadnicah srednje generacije, vendar se te že bolj zavedajo nepravilnosti postavljanja sebe na drugo mesto. Največji razkorak je viden pri mlajši generaciji, ki na prvo mesto postavi posameznico, spoznavanje sebe in zasledovanje lastnih ciljev. Starejša in srednja generacija tako ženskost dojemata predvsem v sklopu družine, medtem ko se pripadnice mlajše generacije osredotočijo na lastnosti, ki se tičejo posameznice in njenega individualnega življenjskega poteka. Tudi Humer in Kuhar (2010), ugotavljata, da so pripadnice mlajše generacije ponotranjile vrednote neodvisnosti in avtonomije in dodata, da se bodo v prihodnosti ženske vse težje sprijaznile z nepravilno dvojno obremenjenostjo.

Prav obremenjenost pa respondentke vseh treh generacij opredelijo kot negativni vidik ženskosti. Poročajo o stiskah zaradi prevzemanja večine skrbstvenega in gospodinjskega dela ter težavnega usklajevanja dela in družine. Pri tem izpostavijo še problematiko kritiziranja in obrekanja v podeželskem okolju. Zaskrbljujoče je, da so predvsem ženske tiste, ki nadzirajo obnašanje drugih žensk in ga kritizirajo. To ugotavljajo tudi Antič Gaber in druge (2015), ki pojasnijo, da ženske same pogosto sprejmejo patriarhalno ideologijo in nadzirajo svoje

obnašanje in obnašanje drugih žensk. Sklepam, da je to tudi pomemben dejavnik pri zapostavljanju odgovornosti do sebe. V smislu, da četudi se ženske zavedajo pomena skrbi zase, pa jo zaradi strahu pred obsojanjem drugih žensk zanemarjajo, kot da je nekaj slabega, ker se ne sovpada s stereotipno vlogo dobre družinske žene in matere.

Kot pišejo Antič Gaber, Leskošek, Lobnik in Topolinjak (2018), je še veliko ovir v obliki ustaljenih praks, ki se nam zdijo običajne in jih sprejemamo. O njih običajno sploh ne razmišljamo, saj se nam zdijo naravne in nespremenljive. Tako se na primer biološka zmožnost rojevanja pogosto povezuje z nežnostjo, skrbnostjo, materinskim čutom in tako dalje. Tudi delitev dela po spolu nekateri še vedno upravičujejo z biološkimi razlikami med moškimi in ženskami. Zaskrbljujoče je, da to počnejo tudi ženske same.

Kot najpogostejše stereotipe, povezane z dojemanjem vloge ženske v Zgornji Savinjski dolini, sem zaznala:

- ženska je odgovorna za dom in otroke,
- moški ne opravijo gospodinjskih del enako dobro kot ženske,
- otrok je po naravi bolj navezan na mamo kot na očeta,
- delitev dela po spolu je naravna,
- ženske imajo prirojen materinski čut,
- ženske so bolj čustvene kot moški,
- ženske niso primerne za fizično naporne poklice.

Zaskrbljujoče je dejstvo, da številne ženske v stereotipe tudi same verjamejo in ravnaajo v skladu z njimi, kar stereotipna prepričanja še okrepi. Mnoga stereotipna prepričanja smo tako kot družba normalizirali in zakoreninili v vsakdanje življenje, zaradi česar tudi spregledamo diskriminacijo. Tudi večina respondentk diskriminacije v svojem življenju ni zaznala, ampak se je tekom intervjujev izkazalo, da so jo prav vse že doživele.

Opažam, da se pripadnice današnje mlajše generacije bolj zavedajo neenakosti med spoloma in z njo povezane diskriminacije, medtem ko so pripadnice srednje in pa predvsem starejše generacije, v svoji mladosti utečene prakse dojemale kot samoumevne. Pripadnice starejše generacije na primer pripovedujejo, da so bile spolno specifične prakse trdno vpete v vsakdanje življenje ljudi, zaradi česar sploh niso razmišljale, da bi lahko bilo drugače. Nekatere so si sicer želele spremembe, vendar o tem niso spregovorile naglas, tudi zaradi

strahu pred neodobravanjem družbe. Ali kot to pojasnita Haralambos in Holborn (1999), se zaradi negativnih sankcij, kot so zasmehovanje, prezirljivi pogledi in obrekovanje, večina posameznic raje ukloni družbenim normam, kot da bi bile tarča posmeha in stigmatizacije.

Velike razlike med generacijami se pokažejo tudi pri oblikovanju življenjskih odločitev. Pripadnice starejše generacije so življenjske odločitve sprejemale izrazito v skladu s pričakovanimi življenjskimi poteki in družbenimi normami, pri čemer so svoje želje nemalokrat zapostavile. V primerjavi z mlajšo generacijo opazimo veliko razliko. Kot že rečeno, mlade ženske bolj poudarjajo osebno izbiro in avtonomijo. Mlajše generacije stremijo k osvoboditvi od stereotipnih predstav in družbenih norm, vendar zaradi tega pogosto doživljajo neodobravanje s strani tako družine kot družbe. Kot poročajo respondentke, je odstopanje od družbenih norm v Zgornji Savinjski dolini še vedno močno stigmatizirano. V manjših krajih se namreč ljudje med sabo bolj poznajo in se drug za drugega tudi bolj zanimajo.

Če preidem na vloge v družini in družbi, opažam, da mlade ženske sicer izražajo željo po enakomernejši delitvi dela, vendar delitev družinskega dela v Zgornji Savinjski dolini še vedno ostaja spolno specifična. Večino gospodinjskega dela opravljajo ženske, medtem ko je vključevanje moških v domača opravila največkrat razumljeno kot pomoč in podpora partnerki. Enako kot ugotavlja Šori (2020) za Slovenijo, lahko tudi sama rečem za Zgornjo Savinjsko dolino, in sicer da skozi leta udeležba moških pri delu doma narašča, a nekatera dela še vedno ostajajo »ženska« (npr. likanje) in druga »moška« (npr. popravila).

Zanimivo je, da pripadnice srednje generacije izražajo zadovoljstvo glede spolne delitve dela, vendar obenem pripovedujejo o stiskah zaradi dvojne obremenjenosti. Menim, da je delitev dela po spolu tako vpletena v zavest žensk, da se niti ne zavedajo, da obstajajo drugačne možnosti. Zaskrbljujoče je, da nekatere celo zavračajo vključevanje moškega v gospodinjska opravila, saj so prepričane, da z njihovim delom ne bi bile zadovoljne. Mislim, da je potrebno izpostaviti, da moški, ki niso vešči v kuhanju, sesanju, zlaganju oblačil, brisanju prahu itd., niso nevešči zaradi svoje narave, konstrukcije možganov, božje volje ali česa drugega, temveč iz preprostega razloga - tega jih nihče ni naučil. Po drugi strani pa deklice običajno že od malega spodbujajo k sodelovanju pri gospodinjskih opravilih, prav tako pa deklice pri skrbi za gospodinjstvo opazujejo svojo mater. In nič presenetljivega ni, da odgovornost za gospodinjstvo v odrasli dobi vzamejo za svojo. Tudi Oakley (2000) pojasni, da opazovanje

deklic, ko njihova mati opravlja določena opravila in zavzame določen položaj v partnerskem odnosu, vodi do tega, da tudi deklice v odrasli dobi zavzamejo podoben položaj kot njihova mati. Kar je izreden pokazatelj tega, da ženske za podrejenost in gospodinjsko vlogo vzgajajo prav ženske same.

Ženske v veliki meri prevzemajo tudi skrbstveno vlogo v družini. Starejša generacija poroča o tem, da včasih moški sploh niso sodelovali pri skrbi za otroke. Še več, tisti, ki so pomagali pri negi in vzgoji otrok, so bili tarče posmeha okolice, tako iz strani drugih moških, kot tudi žensk. Moško sodelovanje pri skrbi za otroka se sicer ne dojema več strogo kot feminizacija moškosti, vendar ženske še vedno v večini prevzemajo skrbstveno vlogo.

V povezavi s tem tudi koriščenje starševskega dopusta ostaja »ženska zadeva«. Kot razloge za neenakomerno delitev ženske opredelijo višjo plačo moških, nezainteresiranost očetov in po drugi strani prepričanje žensk, da je to njihova dolžnost in hkrati pravica. Opažam tudi strah pred obsojanjem družbe in pa občutek krivde pri materi, ki bi otroka pustila doma. Tudi Kuhar in Ule (2003) ugotavljata, da se poleg usklajevanja dela in družine, številne zaposlene matere srečujejo z obsojanjem družbe in posledično občutkom krivde. Tudi na tem področju se dogajajo spremembe v dojemanju vlog. Mlajše generacije spodbujajo enakomernejšo delitev skrbi za otroka, vendar hkrati izražajo stisko, kako to izpeljati v praksi. Kot pojasni Jogan (2006), se po eni strani krepi enakostna usmeritev glede možnosti moških in žensk, po drugi strani pa se povečujejo duhovna bremena, ki v novih okoliščinah pomenijo nov vir diskriminacije žensk.

Da pa bi bolje razumeli stališča žensk, moramo pogledati, kaj se je dogajalo v njihovem življenju, da je pripeljalo do trenutnega vedenja in prepričanj o vlogi ženske. Enako kot Antič Gaber in druge (2015), tudi sama opažam, da ima pri reproduciranju tradicionalnih spolnih vlog v praksi najpomembnejšo vlogo družina. Otroci namreč pogosto odraščajo v družinah s spolno določenimi vsakdanjimi praksami in rutinami. Tako se na primer delitev dela po spolu zdi popolnoma naravna in nespremenljiva. Tudi respondentke so posnemale zgled staršev in pomembnih drugih, ter ponotranjile spolne vloge iz primarne družine. Vzorce glede delitev opravil na ravni gospodinjstva, ki so jih ženske pridobile v času otroštva, so večinoma prenesle v svoje nove družine.

Poleg zgleda pa so pomembna tudi sporočila, ki jih otroci prejemajo med odraščanjem. Respondentke so kot dekleta največ sporočil dobila ob mater, kar ponovno kaže na ohranjanje tradicionalnih spolnih vlog preko generacij. Kot pojasnijo Antič Gaber in druge (2015),

odnosi med materami in hčerkami lahko omogočajo, da se medsebojno podpirajo, vendar pa lahko spodbujajo ohranjanje tradicionalnih spolnih vlog preko generacij. Matere so jih uvajale v vlogo gospodinje, opozarjale glede primerne vedenja in odvrčale od aktivnosti, ki se za dekleta »ne spodobijo«. Zlasti pripadnice starejše generacije so pripovedovale o usmerjanju deklet k ubogljivosti, pridnosti in plašnosti, medtem ko se je fantom bistveno več dovolilo. Iz pripovedovanj žensk zaznam vse načine, za katere Oakley (2000) navaja, da oblikujejo vedenje fantov in deklet v času primarne socializacije, in sicer manipulacijo, usmerjanje, verbalno apeliranje in izpostavljanje različnim aktivnostim.

Nekatere ženske pa so se zavestno odločile, da vzorce prekinajo in jih ne prenašajo na naslednje generacije. Na primer ženske, ki so pri omejevanju svobode doživljale stisko, so se odločile, da bodo svoje otroke vzgajale drugače in jim omogočile več svobode, kot so je bile deležne same. Takšni primeri so dokaz, da ohranjanje tradicionalnih spolnih vlog preko generacij ni nujno in da vzorci vedenja in dožemanja spolnih vlog, niso nespremenljivi.

Če se ozrem še na samo raziskavo, menim, da glede na uporabljen metodologijo, pridobljenih rezultatov ne morem posplošiti na celotno populacijo. Vzorec namreč zajema le tri pripadnice vsake generacije. Kljub temu ocenjujem, da sem prišla do nekaterih pomembnih ugotovitev, ki osvetlijo vlogo žensk v Zgornji Savinjski dolini. Izbiro kvalitativne raziskave opredeljujem kot ustrezno, saj sem z besednimi opisi dobila bolj poglobljene rezultate, kot če bi zbirala številske podatke. Tema je pomembna za socialno delo v smislu razumevanja širšega konteksta uporabnic in čeprav poudarjamo delo »tukaj in zdaj«, je dobro, če pogledamo tudi za nazaj, kaj se je dogajalo v njihovem življenju, da je pripeljalo do trenutnega vedenja in prepričanj.

6 SKLEPI

- V Zgornji Savinjski dolini še vedno vlada tradicionalna podoba ženskosti. V stališčih mladih so opazne spremembe, vendar se te v praksi kažejo počasneje.
- Pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini so prepletena s tradicionalno vlogo ženske. Pričakuje se predvsem, da ženska prevzame gospodinjsko in skrbstveno vlogo.
- Dojemanje ženskosti je močno povezano z vlogo matere.
- Ženske se spoprijemajo z obremenjenostjo usklajevanja dela, skrbi za dom in družino. Soočajo se tudi z obsojanjem in kritiziranjem s strani družbe, predvsem drugih žensk.
- Pripadnice mlajše generacije izražajo željo po enakomernejši delitvi dela, vendar delitev družinskega dela v Zgornji Savinjski dolini še vedno ostaja izrazito spolno specifična. Večino gospodinjskega dela opravljajo ženske, medtem ko je vključevanje moških v domača opravila največkrat razumljeno kot pomoč in podpora partnerki.
- Ideja o deljenem starševskem dopustu v praksi še vedno ni sprejeta. Ženske sicer spodbujajo večjo vključenost moških v skrb za otroke, a hkrati izpostavljajo obsojanje družbe in občutek krivde pri materi.
- Pripadnice današnje mlajše generacije se bolj zavedajo neenakosti med spoloma in z njo povezane diskriminacije, med tem ko so pripadnice srednje in pa predvsem starejše generacije, v svoji mladosti utečene prakse dojemale kot samoumevne in nespremenljive.
- Pripadnice srednje in starejše generacije ženskost dojemajo predvsem v sklopu družine, med tem ko se mlade ženske bolj osredotočajo na individualne lastnosti posameznice in uresničevanje lastnih ambicij.
- Pripadnice starejše generacije so življenjske odločitve sprejemale predvsem v skladu s pričakovanimi življenjskimi poteki in družbenimi normami, pri čemer so svoje želje nemalokrat zapostavile. V sodobni družbi je več poudarka na osebni izbiri in samostojnosti.
- Primarna družina ima pomembno vlogo pri reproduciranju spolnih vlog. Vzorce glede delitev opravil na ravni gospodinjstva, ki so jih ženske pridobile v času otroštva, so večinoma prenesle v svoje nove družine.

- Odstopanje od družbenih norm in pričakovanj je v Zgornji Savinjski dolini še vedno močno stigmatizirano. Ljudje se med sabo bolj poznajo in se drug za drugega tudi bolj zanimajo, kot v urbanem okolju.
- K spremembi k boljšemu položaju žensk v Zgornji Savinjski, v primerjavi s preteklostjo, so prispevale predvsem boljše možnosti izobrazbe in zaposlovanja žensk. Spremenili so se tudi življenjski poteki, odločitev za zakonsko ali partnersko zvezo in družino namreč ni več tako zgodnja. Tudi aktivno očetovstvo ni več zasmehovano, kar ženske razbremeni.

7 PREDLOGI

- Dobro bi bilo raziskati zgodovino položaja žensk v Zgornji Savinjski dolini in ga primerjati z današnjo vlogo ženske. Raziskovanje ženske zgodovine nam namreč odkrije, kaj so ženske v zgodovini zmogle, kje je bilo njihovo mesto, kakšne so bile njihove vloge, kako so živele, v čem je bila njihova moč in v čem šibkost (Leskošek, 2002). Mislim, da bi takšna raziskava sprožila družbeni diskurz o vlogi ženske v Zgornji Savinjski dolini.
- Zanimivo bi bilo raziskati ženskosti z vidika moških. Mislim, da bi bilo presenetljivo videti, kaj moški res pričakujejo od žensk in katera prepričanja so si ustvarile same.
- Spodbuditi je treba ozaveščanje o diskriminaciji na podlagi spola. Posameznice in posameznike je potrebno ozvestiti o prepoznavanju diskriminacije ter načinov, s katerimi se lahko z diskriminacijo spopadejo. Delavnice bi lahko organizirali v osnovnih šolah ali po njih vsaj izobesili letake. Namesto krepitve stereotipnih spolnih vlog, bi morali strokovni delavci v šolah spodbujati enakost spolov.
- Dobrodošlo bi bilo, da bi prebivalke in prebivalci Zgornje Savinjske doline reflektirali pomen spolnih vlog in se o njih začeli spraševati. Družbeni diskurz o spolnih vlogah in neenakosti med spoloma naj bo živ tudi v ruralnem, ne le v urbanem okolju. O spolnih vlogah, stereotipih in predsodkih bi lahko na primer pisali v Savinjskih novicah. Zaželeno bi bile tudi delavnice in predavanja na teme spolnih vlog, stereotipov, neenakosti med spoloma in podobno.
- Pogovarjajmo se s pripadnicami in pripadniki starejše generacije o ustaljenih praksah v njihovi mladosti. Opazili bomo, da spolne vloge niso nekaj nespremenljivega in da kar se v določenem obdobju zdi kot ustrezno in normalno, se lahko kasneje izkaže kot omejujoče in diskriminatorno.
- Ženske, ki doživljajo kakršno koli stisko, spodbudimo, da poiščejo pomoč in jih seznanimo z možnimi oblikami pomoči v Zgornji Savinjski dolini. Ženske, ki se soočajo s socialno izključenostjo, se lahko vključijo v program Socialna aktivacija, ki ga v občini Mozirje izvaja Ljudska univerza.

- Predlagam osnovanje skupine, ki bi povezovala ženske iz Zgornje Savinjske doline, in jim omogočala, da se medsebojno podpirajo in si izmenjujejo izkušnje. Na srečanjih bi tudi preko različnih predavanj in delavnic razbijali stereotipe in predsodke, ter spoznavale same sebe, ter svoje zmožnosti.
- Predlagam, da kot ženske prenehamo z nadziranjem, omejevanjem in kritiziranjem drugih žensk. Za vse bo bolje, če se bomo med sabo podpirale, spoštovale razlike med nami in opustile vsiljevanje svojih predstav drugim.
- Potrebno je prekiniti cikel ohranjanja tradicionalne vloge ženske. Matere naj ne učijo gospodinjskih opravil le svojih hčera, temveč naj k temu v enaki meri spodbujajo sinove, da ti ne bodo pričakovali, da bo ženska njihova strežnica in služabnica, ampak bodo znali sami poskrbeti zase. S tem bi tudi razbili prepričanje, da moški ne opravijo gospodinjskih opravil enako dobro kot ženske.

8 UPORABLJENA LITERATURA

1. Antić Gaber, M., Humer, Ž., Gaber, S., Podreka, J., Rožman, S., Selišnik, I., Šori, I., Tašner, V. & Zgaga, P. (2015). *Zahtevna razmerja: spol, strukture ovire in priložnosti*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
2. Antić Gaber, M., Leskošek, V., Lobnik, M. & Topolinjak, S. (2018). *Za enakost spolov v Ljubljani*. Ljubljana: Mestna občina, Oddelek za zdravje in socialno varstvo, Ljubljana-zdravo mesto.
3. Beauvoir, S. (2013). *Drugi spol*. Ljubljana: Krtina.
4. Bezjak, A. (2004). Delitev dela po spolu. *Časopis za kritiko znanosti*, 32 (215/2016), 314 – 326.
5. *Biblija. Prva Mojzesova knjiga*. Pridobljeno 27. 10. 2020 s <https://www.biblija.net/biblija.cgi?m=1+Mz+3%2C1-24&id13=1&pos=0&set=2&l=sl>
6. Bourdieu, P. (2010): *Moška dominacija*. Ljubljana: Sophia.
7. Fausto-Sterling, A. (2014). *Biološki/družbeni spol: biologija v družbi*. Ljubljana: Krtina.
8. Giddens, A. (1989). *Nova pravila sociološke metode*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
9. Gramc, M., Grm, A. & Koletnik, A. (2015). *Vsi spoli so resnični: transspolnost, transseksualnost in cispolna nenormativnost*. Ljubljana: Društvo informacijski center Legebitra.
10. Haralambos, M. & Holborn, M. (1999). *Sociologija : teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
11. Hofstede, G., Hofstede, M. & Minkov, M., (2010). *Cultures and organizations. Software of the mind. Intercultural cooperation and its importance for survival*. New York: McGraw Hill.
12. Humer, Ž., & Kuhar, M. (2010). Domače in skrbstveno delo ter odnosi med spoloma. *Družboslovne razprave*, 26 (64), 81 – 96. Pridobljeno 12. 11. 2020 s <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-A7C9GDBI>.
13. Jogan, M. (2001). *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. Jogan, M. (2004). Slovenska (postmoderna) družba in spolna neenakost. *Teorija in praksa*, 41, (1-2), 361-376. Pridobljeno 28. 9. 2020 s <http://dk.fdv.uni-lj.si/db/pdfs/tip20041-2jogan.PDF>.
15. Jogan, M. (2006). Enakost med spoloma in moškosredinska tradicija v slovenski družbi. *Socialno delo*, 3 (5), 197-205.
16. Jogan, M. (2014). *Sociologija in seksizem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

17. Kessler, S. J., & McKenna, W. (1979). *Gender: An ethnomethodological approach*. New York: John Wiley & Sons.
18. Kuhar, R. (2001). *Mi, drugi: oblikovanje in razkritje homoseksualne identitete*. Ljubljana: ŠKUC.
19. Kuhar, M., & Ule, M. (2003). *Mladi, družina, starševstvo. Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
20. Leskošek, V. (2002). *Zavrnjena tradicija : ženske in ženskost v slovenski zgodovini od 1890 do 1940*. Ljubljana: Založba/*cf.
21. Leskošek, V. (2005). Med nestrpnostjo in sovraštvom. V V. Leskošek (ur.), *Mi in oni: nestrpnosti na Slovenskem* (str. 81-96). Ljubljana: Mirovni inštitut.
22. Oakley, A. (2000). *Gospodinja*. Ljubljana: Založba/*cf.
23. Ortner, S. B. (1974). Is female to male as nature is to culture?. V M. Zimbalist Rosaldo & L. Lamphere (ur.) *Woman, Culture and Society* (str. 67-88). Stanford: Stanford University Press. Pridobljeno 23. 10. 2020 s http://radicalanthropologygroup.org/sites/default/files/pdf/class_text_049.pdf
24. Parsons, T. (1956). *Family, Socialization and Interaction Process*. London: Routledge&Kegan Paul Ltd.
25. Rener, T., Švab, A., Žakelj, T., & Humer, Ž. (2005). *Perspektive novega očetovstva v Sloveniji: vpliv mehanizma očetovskega dopusta na aktivno očetovanje*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani.
26. Rener, T., Sedmak, M., Švab, A., & Urek, M. (2006). *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Annales.
27. Scott, W. J. (1986). Gender: A useful category of historical analysis. *The American Historical Review*. 91(5), 1053- 1075.
28. Spade, J. Z., & Valentine, C. G. (2008). *The kaleidoscope of gender : prisms, patterns, and possibilities*. Los Angeles: Sage.
29. Stoller, R. (1968). *Sex and Gender. On the Development of Masculinity and Femininity*. New York: Science House.
30. Sukič, N. (2001). Androginnost – utopija seksualnih revolucij. *Časopis za kritiko znanosti*, 29(202/203), 331-342.
31. Šori, I. (2020). *Statistični podatki o vključenosti moških v skrbstveno delo v zasebni sferi v Sloveniji*. Poročilo v okviru projekta Moškosti, enakosti, skrbstvene prakse. Ljubljana: Mirovni inštitut. Pridobljeno 29. 10. 2020 s <https://www.mirovni-institut.si/wp-content/uploads/2017/10/Skrbstveno-delo-v-zasebni-sferi.pdf>

32. Ule, M. (2005). Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V V. Leskošek (ur.), *Mi in oni : nestrpnosti na Slovenskem* (str. 21-40). Ljubljana: Mirovni inštitut.
33. Walters, S. D. (1999). *Sex, text, and context: (In)between feminism and cultural studies*. Thousand Oaks, CA: Sage.
34. Zimbalist Rosaldo, M. (1974). Woman, Culture, and Society: A Theoretical Overview. V M. Zimbalist Rosaldo & L. Lamphere (ur.) *Woman, Culture and Society* (str. 17-42). Stanford: Stanford University Press. Pridobljeno 23. 10. 2020 s http://radicalanthropologygroup.org/sites/default/files/pdf/class_text_049.pdf.

9 PRILOGE

9.1 VPRAŠALNIK

Percepcija (dojemanje) ženskosti

1. Kakšna so po vašem mnenju pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini?
Kakšne značilnosti naj bi imele, kakšne veščine in znanja naj bi posedovale? Kakšen zunanji videz je za žensko zaželen? Kaj v tem okolju za ženske ni sprejemljivo, se ne spodobi? V čem se to razlikuje od pričakovanj do žensk na sploh v Sloveniji? Na primer v mestih in drugih vaseh.
2. Kako se soočate s temi pričakovanji? Ali se z njimi strinjate? Bi kaj spremenili?
3. Kakšna je po vašem mnenju »prava ženska«? Kakšne lastnosti ima? Kako bi opisali sebe? Kaj vam je pomembno v življenju?

Vloge in naloge v družini in družbi

4. Katere vloge/naloge, ki se vam kot ženski pripisujejo, prepoznavate kot za vas pomembne in se z njimi poistovetite? Menite, da glede tega izpolnjujete pričakovanja okolja?
5. Kako si vaši družini delite domača opravila? Kako ste se odločili, kdo bo kaj delal? Ali vam taka delitev dela ustreza, imate kakšne dvome ali bi si želeli kaj spremeniti? Obstajajo kakšne ovire, da tega ne naredite?
6. Kakšno je vaše mnenje o deljenem starševskem dopustu? Kako sta si s partnerjem delila starševski dopust? Na podlagi česa sta se tako odločila? Kakšna delitev bi najbolj ustrezala vam? Kakšno je vaše mnenje o tem, da moški ostane doma in skrbi za otroke, ženska pa hodi v službo?
7. Ali obstajajo poklici, ki jih ženske niso zmožne opravljati? Če da, kateri in zakaj?
8. Ste imeli kdaj izkušnjo zapostavljenosti ali drugačne obravnave zaradi tega, ker ste ženskega spola? Če da, kakšno? Kako ste se ob tem počutili? Kako ste ravnali?

Vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog

9. H kakšnim aktivnostim so vas spodbujali kot deklenco? Kakšne igrače ste imeli? S kom vse in kakšne igre ste se igrali? Ste si kdaj želeli kaj drugega (npr. druge igrače ali igre), pa vam kot deklici tega niso dovolili? Kako ste kot otrok to dojemali?
10. Kako sta si starša delila delo? Kdo je pri vas doma odločal o pomembnih zadevah? Kako ste to dojemali? Kako to vpliva na vaše sedanje življenje?

11. Kakšna sporočila ste dobili kot deklica glede primerne vedenja? Ali vam je bilo kot otroku ali mladostnici kaj prepovedano (oz. se vam je odsvetovalo) zaradi tega, ker ste ženskega spola? Če da, kaj? Kako ste se ob tem počutili? Kako ste ravnali?
12. Kako so sporočila iz otroštva glede spolnih vlog vplivala na vaše življenjske odločitve? Npr. glede poklica, izbire partnerja, materinske vloge ipd. ? Bi kaj spremenili? Če da, kaj?

11. Kaj so po vašem mnenju negativni vidiki tega, da ste ženskega spola? Kaj pa vidite kot prednosti?

9.2 ZAPISI INTERVJUJEV

Za potrebe izdelave diplomske naloge sem opravila devet intervjujev, kot primer zapisa intervjuja in obdelave podatkov prilagam enega. Izjemoma je priloženo celotno odnosno kodiranje vseh intervjujev, ki prikazuje odnose med vsemi pridobljenimi podatki.

ZAPIS INTERVJUJA B

PODATKI O INTERVJUJU

Kraj srečanja: Ljubno ob Savinji

Datum srečanja: 19. 11. 2020

Trajanje intervjuja: 35 minut

PODATKI O RESPONDENTKI:

Starost: 75 let

Status: upokojenka

Kakšna so po vašem mnenju pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini? *Ja pričakuje se, da znaš kuhat, (B1) da maš otroke, (B2) pa da skrbiš zanje, (B3), pomagaš pr sosedah, (B4) da si prijazna. (B5). Aja pa seveda da maš doma pospravljeno (B6) in da maš pridelke na njivi al pa vrtu. (B7)*

Kaj pa glede zunanjega videza? Kakšen je za žensko zaželen?

Noben več ne gleda na to. (B8) Učasih smo mogli bit ob nedeljah v na riže spreglanih hlačah, (B9) zdej lahk greš tud v trenirki u cerku. (B10)

Kaj pa bi rekli, da v Zg. Savinjski za ženske ni sprejemljivo, se ne spodobi?
Mislim, da ni nič takega. (B11)

Kako pa je s pričakovanji do žensk na splošno v Sloveniji? Menite, da se kaj razlikujejo od pričakovanj v Zgornji Savinjski dolini?

Mislim, da se ne razlikujejo več tok ko včasih. (B12) So enake vrednote pri nas pa na primer v mestih. (B13) Tudi v mestih majo čedel več vrtov, (B14) tudi zlo cenijo domače pridelke. (B15)

Kako pa se vi sami soočate z navedenimi pričakovanji? Se z njimi strinjate, ali bi kaj spremenili?

Se strinjam, (B16) ne bi nič spremenila. (B17)

Kako pa bi opisali »pravo žensko«? Kakšne lastnosti ima po vašem mnenju?

Ja hodi na šiht, (B18) ma otroke, (B19) pa da s partnerju sodelujeta. (B20)

Kako pa bi opisali sebe? Kaj vam je pomembno v življenju?

Pomembna mi je pravičnost, (B21) da ne bi bilo takih razlik med ljudeh, k smo usi krvavi pod koži. (B22) Pa tudi vera mi je zelo pomembna. (B23)

Katere vloge/naloge, ki se vam kot ženski pripisujejo, pa prepoznavate kot za vas pomembne, se z njimi poistovetite?

Sm stara mama, (24) mama, (B25) sosedka. (B26) Da sm gospodinja pa ne bi lih rekla. (B27)

Kako to?

Sej si skuham, pa pospravim pa vse, sam mi ni to najbolj pomembno. (B28)

Menite, da glede tega izpolnjujete pričakovanja okolja? Ne samo glede vloge gospodinje, tudi kar ste prej našteali, glede mame, stare mame, sosede?

Ja, vsi me pohvalijo. (B29) Sploh da mam porihtan vrt pa njivo. (B30) Edino sosedka me graja, da morm bolj pospravljat. (B31)

Kako pa si doma delite opravila?

Živim sama, tk sa use rihtam sama, (B32) kuham, (B33), pospravlam (B34), kosim travo, (B35) sekam drve pa tk naprej. (B36) Mi pa zelo pomagata hčerka in vnukinja pa sosedi. (B37)

Ali vam to ustreza ali bi si želeli kaj spremeniti?

Je čisto uredi. (B38) Če rabim mi pomagajo. (B39) Fajn mi je, da živim samostojno življenje, (B40) če mi paše si lahk delo preložim na jutro. (B41)

Če sem prav zasledila, imate hčerko. Kakšno pa je vaše mnenje o deljenem starševskem dopustu? Torej, da ga ne koristi v celoti mati, ampak na primer polovico oče. Če se tk zmenta, je v redu. (B42) Odvisno kak ših ma mama. (B43)

Kako pa je bilo s tem pri vas?

Sama sm ga koristla, sm bla mati samohranilka. (B44)

Kakšno pa je vaše mnenje o tem, da moški ostane doma in skrbi za otroke, ženska pa hodi v službo?

Če zna moški vodit gospodinjstvo in čuvat otroke, zaka pa ne. (B45)

Če še ostaneva malo pri službi. Ali bi rekli, da obstajajo poklici, ki jih ženske niso zmožne opravljati?

Ne to pa ne. (B46) Ženska zna vse delat, (B47) so še bolj sposobne k moški. (B48) Moški pre udneha, če mu neke ne gre. (B49)

Zdaj pa bi se vrnil spet malo k vašim osebnim izkušnjam. Ste meli kdaj izkušnjo zapostavljenosti ali drugačne obravnave zaradi tega, ker ste ženskega spola? *Ja ko sm bla mlada bi šla za sebe živet, (B50) pa mi je mama rekla, da bo nardila samomor če grem. (B51) Če bi bla moški bi bla verjetno bl odločna pa bi šla. (B52)*

Kako ste se ob tem počutili?

Počutla sm se nemočno, (B53) mogla bi bit bolj odločna. (B54) Sm ostala pod prisilo (B55) in mi je žal da sm se pustila. (B56)

Če vam je prav, bi ostali še pri vaši primarni družini in sicer bi se vrnil v vaše otroštvo. Ali se spomnite, h kakšnim aktivnostim so vas spodbujali kot deklico? Kakšne igrače ste imeli?

Ja, najbolj se spomnem da sm pr treh letih mela pužo, ime sm ji dala Mrha. (B57) Drugač pa igrač ni blo tok v tistih čajtih. (B58). Sm se pa zlo rada družla s starih ženskah, hodla od hiše do hiše pa čakala. (B59)

S kom pa ste se poleg tega še igrali? Kakšne igre ste se šli? *Z bratom (B60) pa drugih otrokeh iz soseske. (B61) Smo dost pizdarij poštudirali, nardili si skakalnco čez cesto pa ni da ni. (B62)*

Ste si mogoče kdaj želeli kakšno igračo ali igro, pa vam kot deklici tega niso dovolili?
To pa ne. Glede tega je blo fajn. (B63)

Če se usmeriva še bolj na vašo družino. Kako sta si starša delila delo?
Vse je delala mama. (B64) Oče je delal na šihitu pa v delavnci, (B65) zvečer je pa pil, (B66) dostkrat nas je tepu. (B67)

Žal mi je, da to slišim. Vas lahko še vprašam, kdo je doma odločal o pomembnih zadevah?
Glede otok pa šole mama, (B60) glede bajte pa fotr. (B68)

Kako ste takrat dojemali to delitev odločanja in dela?
Teč se mi je zdelo, da pač tk more bit, (B69) je blo pr usaki hiši tk da so ženske delale dome, moški pa na šihitu pa velik pili. (B70) Pa ko se je pa moj brat uženu pred štirdestih letih je delal tud gospodinjska opravila pa so se mu vsi smejali, ga meli za copato. (B71) Tud če je moški na primer pelo otroka na sprehod z vozičku, je bla sramota. (B72) Zdej na srečo ni več tk. (B73)

Kaj si mislite o takšni delitvi dela glede na spol zdaj?
Zde mislim da je pro, da si delita delo. (B74) Tud če bi mela partnerja bi prčakvala, da si delima delo. (B75)

Če se vrneva še malo nazaj v otroštvo, kakšna sporočila pa ste dobili kot deklica glede primernege vedenja? So vam na primer kaj odsvetovali ali prepovedali ker ste bili dekle?
Več se je zihr dovolilo pobom, (B76) so lahk bli bolj navihani. (B77) Dečle smo se mogle lepš obnašat, (B78) ble bolj ubogljive, (B79) pa skoz smo ble v oblekah, tud poleti nismo mele kratkih hlač. (B80)

Se spomnite, kako ste kot otrok to dojemali?
Mi je blo čist normalno, ker je bilo povsod tk. (B81) Tud to da sama nism smela v kino, razn če je šel brat zraven se mi je tudi zdelo čisto normalno. (B82) Sm upoštevala kar so rekli (B83).

Kako pa so vsa ta sporočila iz otroštva vplivala na vaše življenjske odločitve? Na primer glede poklica, izbire partnerja, materinske vloge?
Neč, use sm si zbrala čist po svoji volji. (B84) Tud glede šole, nism hotla it naprej, sm bla preveč plaha. (B85) Glede partnerja sm bla pa preveč zbirčna, mi ni bil noben všeč. (B86)

Ali menite, da je to kaj povezano z odnosom med vašo mamo in očetom?
Nism nikol gruntala o tem, (B87) sam ne bi rekla. Sm se čist svobodno odločala. (B88)

Ali bi kaj spremenili glede svojih življenjskih odločitev?
Ne bi nič spremenila. (B89) Tk je kkr ti je namenjeno. (B90)

Če za konec pogledava bolj na splošno. Kaj so po vašem mnenju negativni vidiki tega, da ste ženskega spola?

Ne vidim negativnih vidiku. (B91) Bi rekla, da je bl odvisno od posameznika k pa od spola. (B92)

Kaj pa menite glede prednosti vloge ženske?

Tud enako. Ni važno a si ženska al moški, ampak kak si po naturi. (B93) Tk moški kot ženske majo svoje probleme pa pozitivne strani. (B94) Čist odvisno od posameznika. (B95) Tud ene ženske so močne in eni moški nežni pa obratno. (B96)

9. 3 KODIRNI LISTI

9. 3. 1 ODPRTO KODIRANJE INTERVJUJA B

ŠT. IZJAVE	IZJAVA	POJEM	KATEGORIJA	NADKATEGORIJA	TEMA
B1	<i>Ja pričakuje se, da znaš kuhat</i>	kuhanje	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B2	<i>da maš otroke</i>	materinstvo	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B3	<i>pa da skrbiš zanje</i>	skrb za otroke	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B4	<i>pomagaš pr sosedeh</i>	pomoč sosedom	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B5	<i>da si prijazna</i>	prijaznosti	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B6	<i>aja seveda pa da</i>	pospravljen dom	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji	percepcija ženskosti

	<i>maš doma pospravljeno</i>			Savinjski dolini	
B7	<i>in da maš pridelke na njivi ali pa vrtu</i>	gojenje pridelkov	pričakovanja družbe	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B8	<i>noben več ne gleda na to</i>	ni več norm oblačenja	družbene norme	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B9	<i>učasih smo mogli bit ob nedeljah v na riže speglanih hlačah</i>	zmanjššan vpliv cerkve	družbene norme	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B10	<i>zdej lahk greš tud v trenirki u cerku</i>	zmanjššan vpliv cerkve	družbene norme	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B11	<i>Mislim, da ni nič takega</i>	ni nič takega, kar se za žensko ne bi spodobilo	družbene norme	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B12	<i>Mislim, da se ne razlikujejo več kot ko včasih.</i>	pričakovanja se ne razlikujejo več toliko	primerjava z mesti	primerjava s Slovenijo	percepcija ženskosti
B13	<i>So enake vrednote pri nas pa na primer v mestih</i>	enake vrednote	primerjava z mesti	primerjava s Slovenijo	percepcija ženskosti
B14	<i>Tud v mestih majo čedel več vrtov</i>	tudi v mestih čedalje več vrtov	primerjava z mesti	primerjava s Slovenijo	percepcija ženskosti
B15	<i>tud zlo cenijo domače pridelke</i>	enako cenijo domače pridelke	primerjava z mesti	primerjava s Slovenijo	percepcija ženskosti
B16	<i>Se strinjam</i>	se strinja s pričakovanji	mnenje	pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B17	<i>Ne bi nič spremenila</i>	ne bi nič spremenila	mnenje	pričakovanja so žensk v Zgornji Savinjski dolini	percepcija ženskosti
B18	<i>hodi na šiht</i>	ima službo	značilnosti »prave« ženske	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B19	<i>ma otroke</i>	ima otroke	značilnosti	vidiki ženskosti	percepcija

			»prave« ženske		ženskosti
B20	<i>pa da s partnerju sodelujeta</i>	sodelovanje s partnerjem	značilnosti »prave« ženske	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B21	<i>pomembna mi je pravičnost</i>	pravičnost	lastne vrednote	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B22	<i>da ne bi blo takih razlik med ljudeh, k smo usi krvavi pod koži</i>	enakost	lastne vrednote	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B23	<i>pa tud vera mi je zl pomembna</i>	vera	lastne vrednote	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B24	<i>sm stara mama</i>	stara mama	poistovetenje z vlogami	vloge	vloge in naloge v družbi in družini
B25	<i>mama</i>	mama	poistovetenje z vlogami	vloge	vloge in naloge v družbi in družini
B26	<i>soseda</i>	soseda	poistovetenje z vlogami	vloge	vloge in naloge v družbi in družini
B27	<i>da sm gospodinja ne bi lih rekla</i>	se ne poistoveti z vlogo gospodinje	poistovetenje z vlogami	vloge	vloge in naloge v družbi in družini
B28	<i>Sej si skuham, pa pospravim pa vse, sam mi to ni najbolj pomembno</i>	gospodinjska opravila ji niso najbolj pomembna	poistovetenje z vlogami	vloge	vloge in naloge v družbi in družini
B29	<i>Ja, vsi me pohvalijo</i>	vsij pohvalijo	izpolnjevanje pričakovanj	vloge	vloge in naloge v družbi in družini
B30	<i>Sploh da mam porihtan vrt pa njivo</i>	pohvalijo, da ima urejen vrt in njivo	izpolnjevanje pričakovanj	vloge	vloge in naloge v družbi in družini
B31	<i>Edino soseda me</i>	soseda jo graja, da	izpolnjevanje pričakovanj	vloge	vloge in naloge v

	<i>graja, da morm bolj pospravljat</i>	nima dovolj pospravljeno			družbi in družini
B32	<i>Živim sama, tk da use rihtam sama</i>	vse opravlja sama	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B33	<i>kuham</i>	kuha	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B34	<i>pospravlam</i>	pospravlja	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B35	<i>kosim travo</i>	kosi travo	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B36	<i>sekam drve pa tk napre</i>	seka drva in ostalo	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B37	<i>mi pa zlo pomagata hčerka, pa vnukinja pa sosedi</i>	pomagajo ji hči, vnukinja in sosede	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B38	<i>Je čist uredu</i>	je zadovoljna	zadovoljstvo	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B39	<i>Če rabim, mi pomagajo</i>	ji pomagajo	način delitve domačih opravil	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B40	<i>Fajn mi je, da živim samostojno življenje</i>	ji je všeč, da živi samostojno življenje	zadovoljstvo	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B41	<i>Če mi paše, si lahk delo preložim na jutro</i>	če želi, si lahko delo preloži	zadovoljstvo	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B42	<i>Če se tk zmenta, je v redu</i>	če je tak dogovor, je v redu	deljen starševski dopust	starševstvo	vloge in naloge v družbi in družini
B43	<i>Odvisno, kak siht ma</i>	odvisno od službe	deljen starševski	starševstvo	vloge in naloge v

	<i>mama</i>	matere	dopust		družbi in družini
B44	<i>Sama sm ga koristla, sm bla mati samohranilka</i>	mati samohranilka	deljen starševski dopust	starševstvo	vloge in naloge v družbi in družini
B45	<i>Če zna moški voditi gospodinjstvo in čuvati otroke, zakaj pa ne</i>	moški je lahko tisti, ki ostane doma	usklajevanje dela in družine	starševstvo	vloge in naloge v družbi in družini
B46	<i>Ne, to pa ne</i>	ne obstajajo	mnenje	»neženski« poklici	vloge in naloge v družbi in družini
B47	<i>Ženska zna vse delati</i>	ženske znajo vse	opredelitev razlogov	»neženski« poklici	vloge in naloge v družbi in družini
B48	<i>so še bolj sposobne kot moški</i>	ženske so bolj sposobne kot moški	opredelitev razlogov	»neženski« poklici	vloge in naloge v družbi in družini
B49	<i>Moški preodeneha, če mu neke ne gre</i>	ženske so bolj vztrajne	opredelitev razlogov	»neženski« poklici	vloge in naloge v družbi in družini
B50	<i>Ja ko sm bla še mlada bi šla za sebe živeti</i>	oviranje samostojnosti	izkušnje	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v družbi in družini
B51	<i>pa mi je mama rekla, da bo nardila samomor če grem</i>	grožnje s strani matere	izkušnje	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v družbi in družini
B52	<i>Če bi bla moški bi bla verjetno bolj odločna pa bi šla</i>	če bi bila moški, bi bila bolj odločna	odzivi	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v družbi in družini
B53	<i>Počutla sm se nemočno</i>	nemoč	odzivi	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v družbi in družini
B54	<i>mogla bi biti bolj odločna</i>	želela si biti bolj odločna	odzivi	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v

					družbi in družini
B55	<i>sm ostala pod prisilo</i>	ostala pod prisilo	odzivi	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v družbi in družini
B56	<i>in mi je žal da sm se pustila</i>	obžalovanje	odzivi	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v družbi in družini
B57	<i>Ja najbolj se spomnem, da sm pr treh letih mela pužo, ime sm ji dala Mrha.</i>	punčka Mrha	igra	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B58	<i>Drugač pa igrač ni blo tok v tistih cajtih</i>	ni bilo veliko igrač	igra	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B59	<i>Sm se pa zlo rada družla s starih ženskeh, hodla od hiše do hiše pa čvekala</i>	druženje s starejšimi ženskami	igra	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B60	<i>Z bratom</i>	igranje z bratom	igra	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B61	<i>drugih otrokeh iz sosedske</i>	igranje z otroki iz sosedske	igra	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B62	<i>smo dost pizdarij poštudirali, nardili si skakalnco čez cesto pa ni da ni</i>	igranje zunaj	igra	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B63	<i>To pa ne.</i>	svoboda pri	igra	primarna	vloga

	<i>Glede tega je blo fajn</i>	igri		socializacija	primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B64	<i>Vse je delala mama</i>	mama skrbela za gospodinjstvo	vloge družini v	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B65	<i>Oče je delal na šihitu pa v delavnci</i>	oče hodil v službo in delal v delavnici	vloge družini v	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B66	<i>zvečer je pa pil</i>	oče je pil	vloge družini v	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B67	<i>dostkrat nas je tepu</i>	oče jih je tepel	vloge družini v	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B68	<i>Glede otrok pa šole mama</i>	o starševskih zadevah odločala mama	vloge družini v	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B69	<i>glede bajte pa fotr</i>	glede hiše odločal oče	vloge družini v	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B70	<i>Teč se mi je zdelo, da pač tk mre bit</i>	sprejetje ustaljenih praks	ponotranjenje spolnih vlog	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B71	<i>je blo pr usaki hiši tk, da so ženske</i>	ženske gospodinjile, moški hodili	vloge družini v	primarna socializacija	vloga primarne družine pri

	<i>delale dome, moški pa na šihtu pa velik pili</i>	v službo in veliko pili			reproduciranj u spolnih vlog
B72	<i>pa ko se je moj brat uženu pred štirdestih letih je delal tud gospodinjska opravila pa so se mu vsi smejali, ga meli za copato</i>	posmehovanj e moškim, ki so opravljali gospodinjska dela	ovire	domača opravila	vloge in naloge v družini in družbi
B73	<i>tud če je moški na primer pelo otroka na sprehod z vozičku, je bla sramota</i>	stigmatizacij a moških, ki so se ukvarjali z otroci	ovire	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B74	<i>zdej na srečo ni več tk</i>	aktivno očetovstvo ni več zasmehovano	spremembe	diskriminacija na podlagi spola	vloge in naloge v družbi in družini
B75	<i>Zde mislim da je pro, da si delita delo</i>	da si partnerja delita delo	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B76	<i>Tud če bi mela partnerja bi prčakvala, da si delima delo</i>	pričakovanje delitve dela	način delitve	domača opravila	vloge in naloge v družbi in družini
B77	<i>Več se je zihhr dovolilo pobom</i>	fantom se je več dovolilo	sporočila	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranj u spolnih vlog
B78	<i>so lahk bli bolj navihani</i>	fantje so lahko bili bolj navihani	sporočila	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranj u spolnih vlog
B79	<i>dečle smo se</i>	Pričakovano	sporočila	primarna	vloga

	<i>mogle lepš obnašat</i>	lepše obnašanje deklet		socializacija	primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B80	<i>ble bolj ubogljive</i>	dekleta bila bolj ubogljiva	sporočila	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B81	<i>pa skozi smo ble u oblekah, tud poleti nismo mele kratkih hlač</i>	vedno v oblekah	sporočila	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B82	<i>Mi je bilo čist normalno, ker je bilo povsod tk</i>	je ponotranjila	ponotranjenje spolnih vlog	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B83	<i>Tud to da sama nism smela u kino, razn če je šel brat zravni se mi je tud zdelo čist normalno</i>	sprejetje ustaljenih praks	ponotranjenje spolnih vlog	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B84	<i>Sm upoštevala, kar so rekli</i>	je upoštevala	ponotranjenje spolnih vlog	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B85	<i>Ne, use sm si zbrala čist po svoji volji</i>	po svoji volji	oblikovanje življenjskih odločitev	prenos vzorcev	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B86	<i>Tud glede šole nism hotla it naprej, sm bla preveč plaha</i>	je plašna	ponotranjenje spolnih vlog	primarna socializacija	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog

B87	<i>Glede partnerja sm bla pa preveč zbirčna, mi ni bil noben všeč</i>	izbirčna glede partnerja	oblikovanje življenjskih odločitev	prenos vzorcev	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B88	<i>Nism nikol gruntala o tem</i>	o tem ni razmišljala	oblikovanje življenjskih odločitev	prenos vzorcev	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B89	<i>sam ne bi rekla. Sm se čist svobodno odločala</i>	po svoji volji	oblikovanje življenjskih odločitev	prenos vzorcev	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B90	<i>Ne bi nič spremenila</i>	ne bi nič spremenila	oblikovanje življenjskih odločitev	prenos vzorcev	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B91	<i>Tk je kkr ti je namenjeno</i>	Kakor je usojeno	oblikovanje življenjskih odločitev	prenos vzorcev	vloga primarne družine pri reproduciranju spolnih vlog
B92	<i>Ne vidim negativnih vidiku</i>	ne vidi negativnih vidikov	negativni vidiki ženskosti	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B93	<i>Bi rekla, da je bl odvisno od posameznika k pa od spola</i>	odvisno od posameznika, ne od spola	negativni vidiki ženskosti	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B94	<i>Ni važno a si ženska al moški, ampak kak si po naturi</i>	ni važen spol, ampak osebnost	negativni vidiki ženskosti	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B95	<i>Tk moški kot ženske majo svoje probleme pa pozitivne</i>	vsi svoje probleme in pozitivne strani	pozitivni vidiki ženskosti	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti

	<i>strani</i>				
B96	<i>Čist odvisno od posameznika</i>	odvisno od človeka, ne od spola	pozitivni vidiki ženskosti	vidiki ženskosti	percepcija ženskosti
B97	<i>Tud ene ženske so močne in eni moški nežni pa obratno</i>	odvisno od človeka, ne od spola	pozitivni vidiki ženskosti	vloge	vloge in naloge v družbi in družini

9. 3. 2 OSNO KODIRANJE INTERVJUJA B

Tema: PERCEPCIJA ŽENSKOSTI

- **Pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini**
  - Pričakovanja družbe
    - Kuhanje (B1)
    - Materinstvo (B2)
    - Skrb za otroke (B3)
    - Pomoč sosedom (B4)
    - Prijaznost (B5)
    - Pospravljen dom (B6)
    - Gojenje pridelkov (B7)
  - Družbene norme
    - Ni več norm oblačenja (B8)
    - Zmanjšan vpliv cerkve (B9), (B10)
    - Ni nič takega, kar se za žensko ne bi spodobilo (B11)
  - Mnenje
    - Se strinja s pričakovanji (B16)
    - Ne bi nič spremenila (B17)
- **Vidiki ženskosti**
  - Značilnosti »prave« ženske
    - Ima službo (B18)
    - Ima otroke (B19)
    - Sodelovanje s partnerjem (B20)
  - Lastne vrednote
    - Pravičnost(B21)
    - Enakost (B22)
    - Vera (B23)
  - Negativni vidiki ženskosti
    - Ne vidi negativnih vidikov (B92)
    - Odvisno od človeka, ne od spola (B93)
    - Ni važen spol, ampak osebnost (B94)
  - Pozitivni vidiki ženskosti
    - Vsi svoje probleme in pozitivne strani (B95)
    - Odvisno od človeka, ne od spola (B96), (B97)

- Nekatere ženske so močne in nekateri moški nežni in obratno (B97)

- **Primerjava s Slovenijo**

- Primerjava z mesti
  - Pričakovanja se ne razlikujejo več toliko (B12)
  - Enake vrednote (B13)
  - Tudi v mestih čedalje več vrtov (B14)
  - Enako cenijo domače pridelke (B15)

Tema: VLOGE IN NALOGE V DRUŽBI IN DRUŽINI

- **Vloge**

- Poistovetenje z vlogami
  - Stara mama (B24)
  - Mama (B25)
  - Sosea (B26)
  - Se ne poistoveti z vlogo gospodinje (B27)
  - Gospodinska opravila ji niso najbolj pomembna (B28)
- Izpolnjevanje pričakovanj
  - Vsi jo pohvalijo (B29)
  - Pohvalijo, da ima urejen vrt in njivo (B30)
  - Sosea jo graja, da nima dovolj pospravljenega (B31)

- **Domača opravila**

- Način delitve
  - Vse opravlja sama (B32)
  - Kuha (B33)
  - Pospravlja (B34)
  - Kosi travo (B35)
  - Seka drva (B36)
  - Pomagajo hči, vnukinja in sosedje (B37)
  - Ji pomagajo (B39)
  - Da si partnerja delita delo (B75)
  - Pričakanje delitve dela (B76)
- Zadovoljstvo
  - Je zadovoljna (B38)
  - Ji je všeč, da živi samostojno življenje (B40)
  - Če želi, si lahko delo preloži (B41)
- Ovire
  - Posmehovanje moškim, ki so opravljali gospodinska dela (B72)
  - Posmehovanje moškim, ki so skrbeli za otroke (B73)

- **Starševstvo**

- Deljen starševski dopust
  - Če je tak dogovor, je v redu (B42)
  - Odvisno od službe matere (B43)
  - Mati samohranilka (B44)
- Usklajevanje dela in družine
  - Moški lahko prevzame skrbstveno vlogo (B45)

- **»Neženski« poklici**

- Mnenje

- Ne obstajajo (B47)
- Opredelitev razlogov
  - Ženske znajo vse (B47)
  - Ženske so bolj sposobne kot moški (B48)
  - Ženske so bolj vztrajne (B49)
- **Diskriminacija na podlagi spola**
  - Izkušnje
    - Oviranje samostojnosti (B50)
    - Grožnje s strani matere (B51)
  - Odzivi
    - Nemoč (B53)
    - Želela si biti bolj odločna (B54)
    - Ostala pod prisilo (B55)
    - Obžalovanje (B56)
    - Če bi bila moški, bi bila bolj odločna (B52)
    -
  - Spremembe
    - Aktivno očetovstvo ni več zasmehovano (B74)

Tema: VLOGA PRIMARNE DRUŽINE PRI REPRODUCIRANJU SPOLNIH VLOG

- **Primarna socializacija**
  - Igra
    - Punčka Mrha (B57)
    - Ni bilo veliko igrač (B58)
    - Druženje s starejšimi ženskami (B59)
    - Igranje z bratom (B60)
    - Igranje z otroki iz sosedске (B61)
    - Igranje zunaj (B62)
    - Svoboda pri igri (B63)
  - Vloge v družini
    - Mama skrbela za gospodinjstvo (B64)
    - Oče hodil v službo in delal v delavnici (B65)
    - Oče je pil (B66)
    - Oče jih je tepel (B67)
    - O starševskih zadevah odločala mama (B68)
    - Glede hiše odločal oče (B69)
    - Ženske so gospodinje, moški hodili v službo in veliko pili (B71)
  - Sporočila
    - Fantom se je več dovolilo (B77)
    - Fantje so lahko bili bolj navihani (B78)
    - Pričakovano lepše obnašanje deklet (B79)
    - Dekleta bila bolj ubogljiva (B80)
    - Vedno v oblekicah (B81)
  - Ponotranjene spolnih vlog
    - Sprejetje ustaljenih praks (B70) (B83)
    - Je ponotranjila (B82)

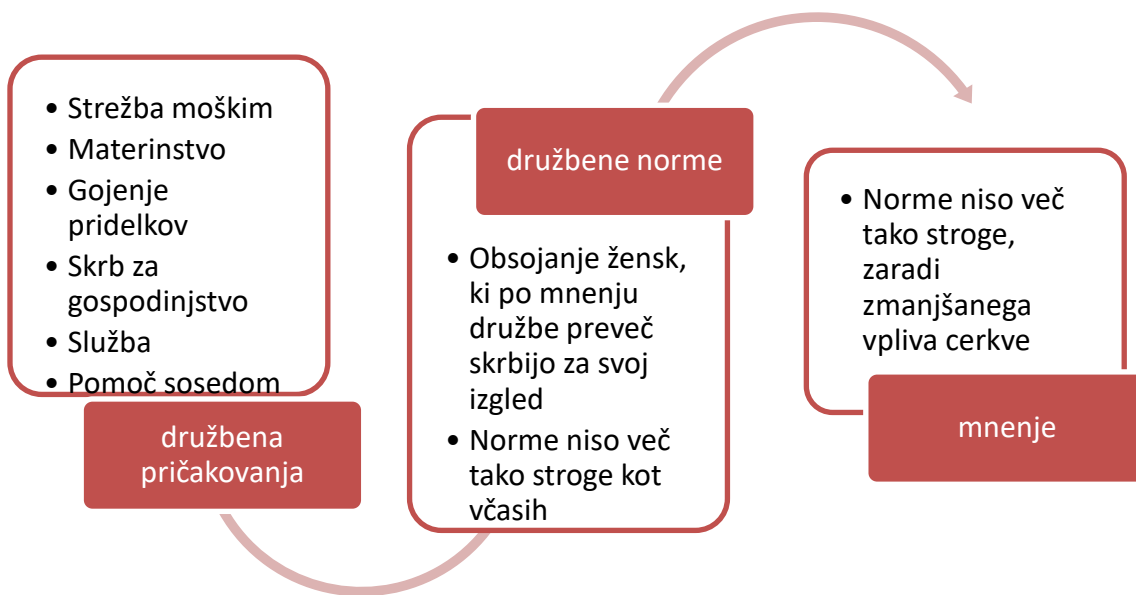
- Je upoštevala (B84)
- Je plašna (B86)
- **Prenos vzorcev**
  - Oblikovanje življenjskih odločitev
    - Po svoji volji (B85), (B89)
    - Izbirčna glede partnerja (B87)
    - O tem ni razmišljala (B88)
    - Ne bi nič spremenila (B90)
    - Kakor je usojeno (B91)

9. 3. 3 ODNOSNO KODIRANJE

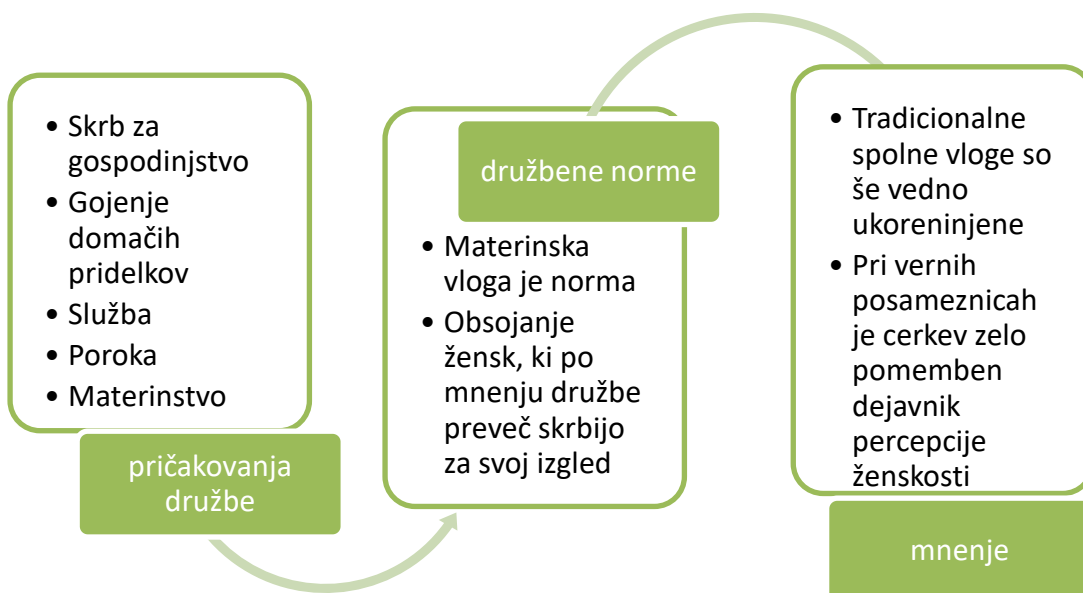
Shema 1: Vzorci osvoboditve od tradicionalne vloge ženske

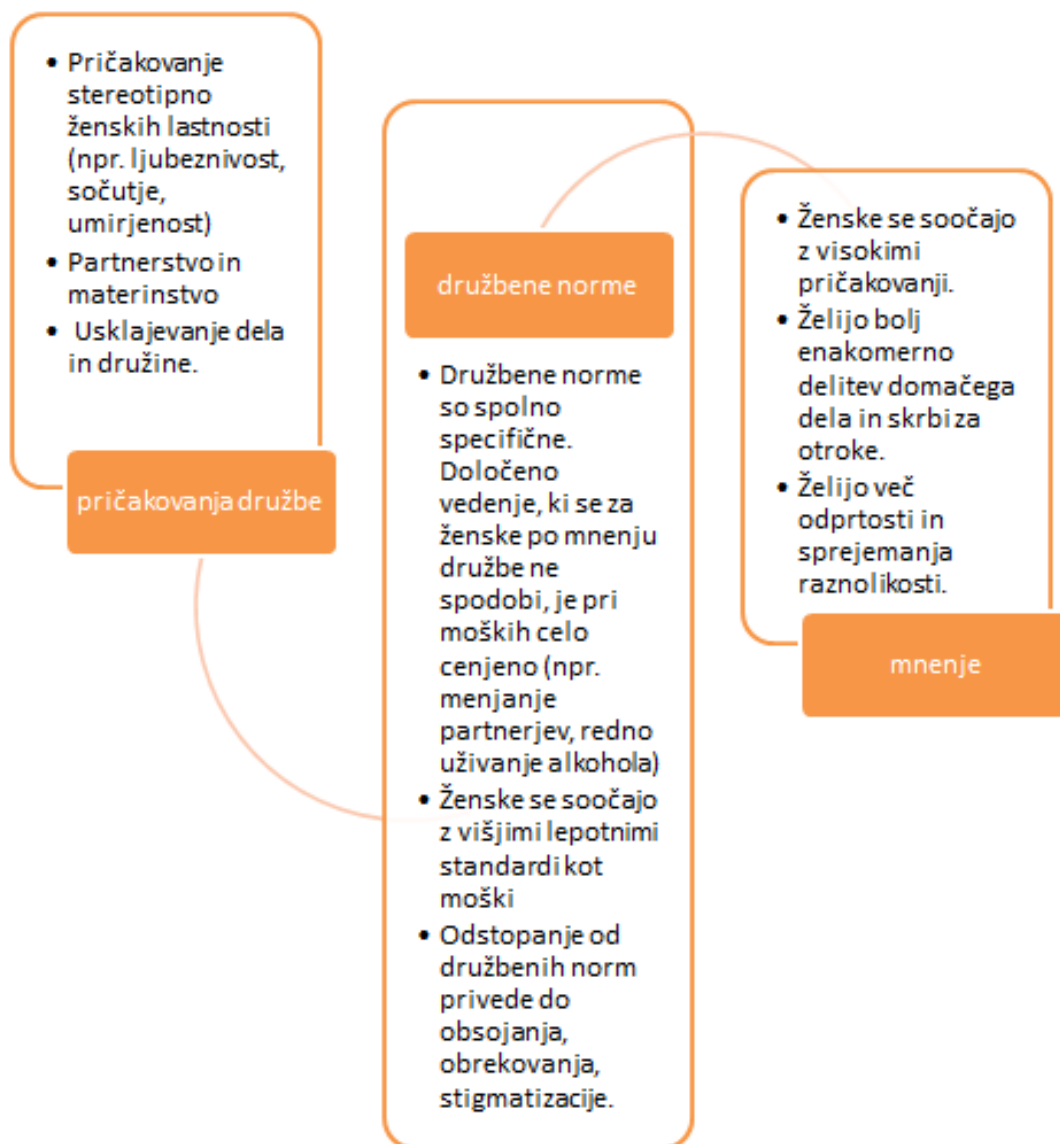
Shema 2: Pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini in družbene norme z vidika starejše generacije

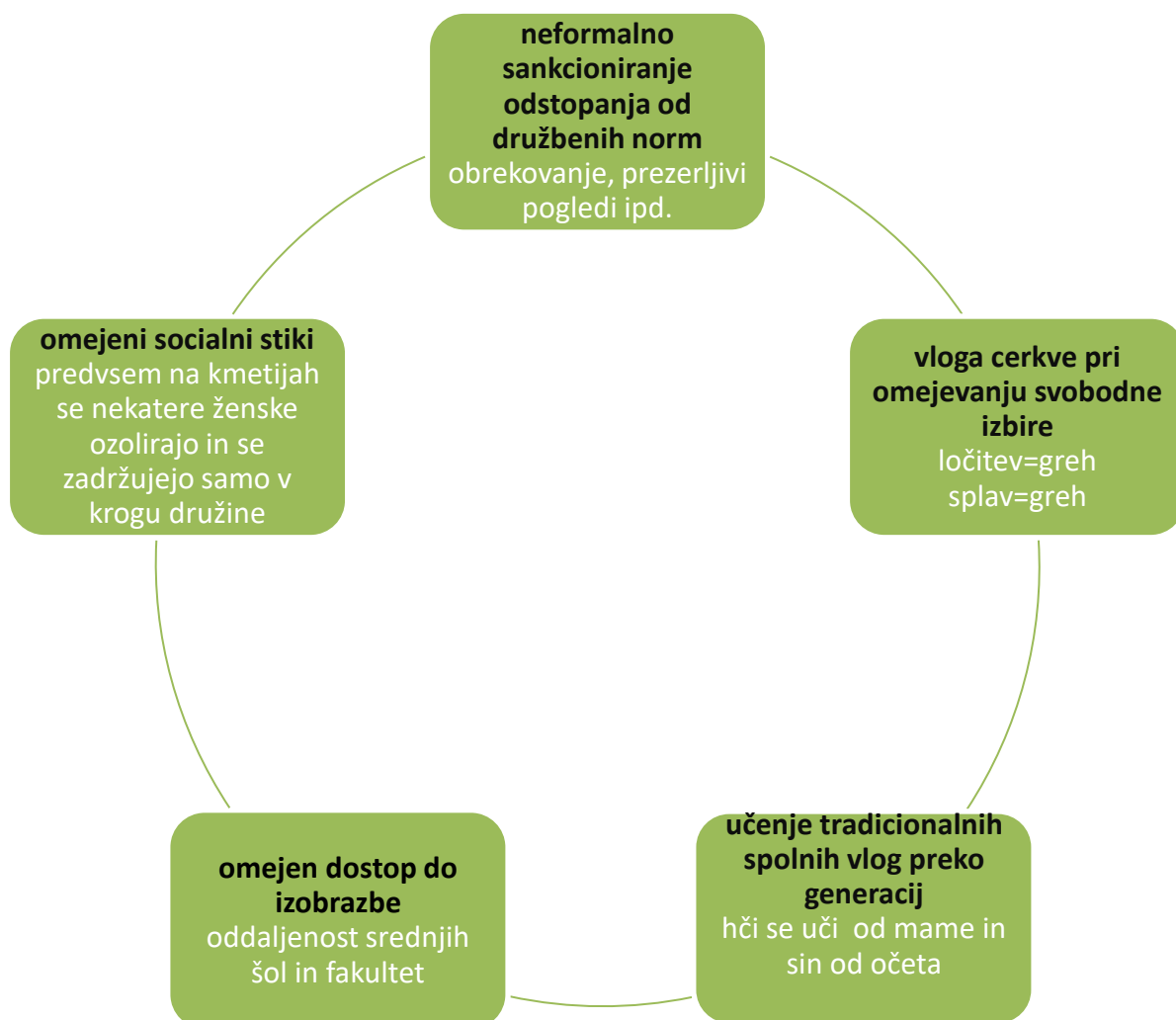
Shema 3: Pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini in družbene norme z vidika srednje generacije

Shema 4: Pričakovanja do žensk v Zgornji Savinjski dolini in družbene norme iz vidika mlajše generacije

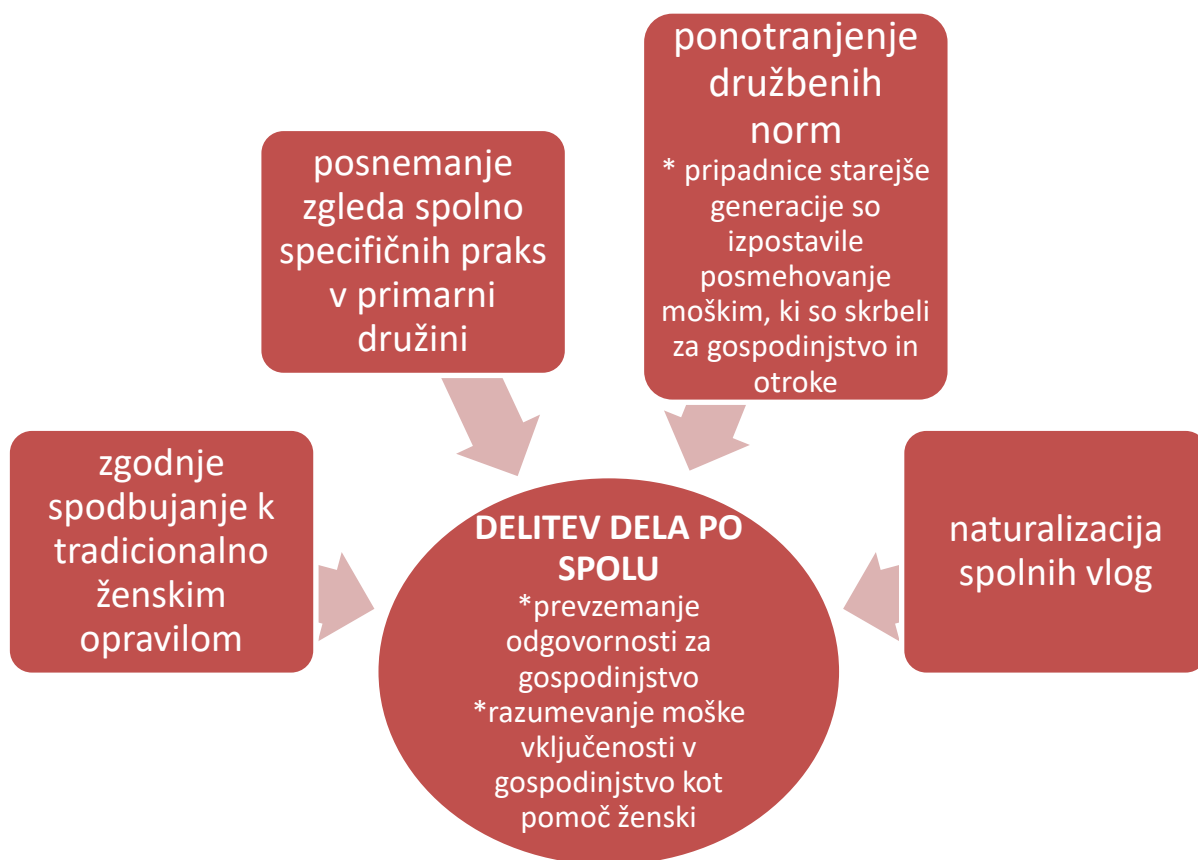

Shema 5: Ovire pri osvoboditvi od tradicionalne vloge ženske v ruralnem okolju

Shema 6: Dejavniki delitve dela po spolu

Shema 7: Dejavniki pri odločitvi, da ženske same koristijo celoten starševski dopust

Shema 8: Kaj so ženske opredelile kot pozitivne in negativne vidike ženskosti

